

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΔΗΜΟΣΙΑ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

**Ανάπτυξη και στρατηγικός σχεδιασμός του αγροτικού
τομέα σε τραπεζικό περιβάλλον**

Θειακού Πολυξένη

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου
Πειραιώς ως μέρους των απαιτήσεων για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος στην
Εφαρμοσμένη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική

Πειραιάς, Ιούνιος 2026

**UNIVERSITY OF PIRAEUS
DEPARTMENT OF ECONOMICS**

**MASTER PROGRAM IN
APPLIED PUBLIC ECONOMICS AND POLICY**

**Development and strategic planning of the agricultural
sector in a banking environment**

By Theiakou Polyxeni

Master Thesis submitted to the Department of Economics of the University of Piraeus in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Science in Applied Public Economics and Policy

Piraeus, Greece, June 2026

Στους γονείς μου , Παντελή και Σοφία

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής διπλωματικής μου εργασίας, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες σε όλους όσοι συνέβαλλαν στην εκπόνησή της.

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Δρίβα Κυριάκο, την καθοδήγησή του και το ενδιαφέρον του.

Ακόμη, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στην οικογένειά μου για όλη τη στήριξη, τη συμπαράσταση και την κατανόησή τους, καθ'όλη την διάρκεια των σπουδών μου.

Ανάπτυξη και στρατηγικός σχεδιασμός του αγροτικού τομέα σε τραπεζικό περιβάλλον

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη εστίασε στην ανάπτυξη και τον στρατηγικό σχεδιασμό του αγροτικού τομέα στο τραπεζικό περιβάλλον, με ιδιαίτερη έμφαση στον ρόλο της Τράπεζας Πειραιώς.

Ξεκινώντας με μια εισαγωγή και ανάλυση του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα, η μελέτη διερεύνησε την τρέχουσα και μελλοντική κατάσταση, τις ευκαιρίες και τα πλεονεκτήματά του. Το πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης 2014-2027, τα οφέλη της ΚΓΠ για τους αγρότες και οι επενδύσεις στη βιώσιμη ανάπτυξη εξετάστηκαν, συζητώντας τις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον στρατηγικό σχεδιασμό της ΚΓΠ. Η μελέτη ανέλυσε επίσης την κατάσταση στον τραπεζικό τομέα μετά την οικονομική κρίση, τις συγχωνεύσεις και τις τραπεζικές στρατηγικές κινήσεις, μελετώντας την περίπτωση της Τράπεζας Πειραιώς, καθώς και την εξαγορά Αγροτικών και Γενικών Τραπεζών. Τέλος, η μελέτη πρότεινε το σχέδιο εισόδου της Τράπεζας Πειραιώς στον αγροτικό τομέα, ανέλυσε τα βήματα υλοποίησης, τα οφέλη για την τράπεζα και τη συσχέτιση με τις στρατηγικές προμηθειών και ένταξης, οδηγώντας στο συμπέρασμα και το συμπέρασμα.

Λέξεις κλειδιά: αγροτικός τομέας, ευκαιρίες ανάπτυξης, στρατηγικός σχεδιασμός, στρατηγικές ένταξης

Development and strategic planning of the agricultural sector in a banking environment

Abstract

This study focused on the development and strategic planning of the agricultural sector in the banking environment, with particular emphasis on the role of Piraeus Bank. Starting with an introduction and analysis of the agricultural sector in Greece, the study explored its current and future situation, opportunities and strengths. The Rural Development Programme 2014-2027, the benefits of the CAP for farmers and investments in sustainable development were examined, discussing the European Commission's recommendations for the strategic planning of the CAP. The study also analyzed the situation in the banking sector after the financial crisis, mergers and banking strategic moves, studying the case of Piraeus Bank, as well as the acquisition of Agricultural and General Banks. Finally, the study proposed the Piraeus Bank's entry plan into the agricultural sector, analyzed the implementation steps, the benefits for the bank and the correlation with procurement and integration strategies, leading to the conclusion and conclusion.

Keywords: agricultural sector, development opportunities, strategic planning, integration strategies

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη	v
Abstract	vi
Κεφάλαιο 1	1
<i>Εισαγωγή στη μελέτη</i>	<i>1</i>
Κεφάλαιο 2	4
<i>Αγροτικός τομέας στην Ελλάδα</i>	<i>4</i>
2.1 Ο πρωτογενής τομέας στην Ελλάδα	4
2.2 Η παρούσα κατάσταση στον αγροτικό τομέα	4
2.3 Η μελλοντική κατάσταση του υπό εξέταση τομέα	6
2.4 Νέες ευκαιρίες	7
2.5 Πλεονεκτήματα του αγροτικού τομέα	9
Κεφάλαιο 3	12
<i>Πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης 2014-2027</i>	<i>12</i>
3.1 Προώθηση προτεραιοτήτων για την αγροτική ανάπτυξη στην Ελλάδα	12
3.2 Όφελος των αγροτών από την ΚΑΠ	14
3.3 Επένδυση στη βιώσιμη ανάπτυξη	14
3.3.1 Στρατηγικοί στόχοι και υλοποίηση προγράμματος	15
3.4 Συμπεράσματα από την εφαρμογή του ΚΑΠ	16
3.4.1 Αξιολόγηση Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020	21
3.5 Η ΚΑΠ στον χρονικό ορίζοντα 2021-2027	22
3.5.1 Η Νέα ΚΑΠ 2021-2027 και οι Νέες τεχνολογίες στον πρωτογενή τομέα	23
3.5.2 Συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το στρατηγικό σχεδιασμό της ΚΑΠ	26
Κεφάλαιο 4	33
<i>Η κατάσταση στον τραπεζικό κλάδο από την οικονομική κρίση και μετά</i>	<i>33</i>
4.1 Οι συγχωνεύσεις στον τραπεζικό κλάδο	33
4.2 Οι στρατηγικές κινήσεις των τραπεζών από την οικονομική κρίση και μετά	34
4.3 Μελέτες περίπτωσης στρατηγικών δράσεων της τράπεζας Πειραιώς	35

4.3.1 Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε.	35
4.3.2 Γενική Τράπεζα της Ελλάδος	36
4.3.3 Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε.	36
4.4 Η εξαγορά της Αγροτικής Τράπεζας από την Τράπεζα Πειραιώς	37
4.5 Η εξαγορά της Γενικής Τράπεζας από την Τράπεζα Πειραιώς	38
Κεφάλαιο 5	39
<i>Στρατηγικός σχεδιασμός τράπεζας για την αποτελεσματική και αποδοτική είσοδο στον αγροτικό τομέα</i>	39
5.1 Ανάλυση SWOT του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα	39
5.2 Ανάπτυξη προγράμματος εισόδου στον αγροτικό τομέα από τη Τράπεζα Πειραιώς	47
5.3 Βήματα υλοποίησης	51
5.4 Οφέλη της τράπεζας από την εν λόγω δράση σύνδεση με στρατηγικές εξαγοράς και συγχωνεύσεων	52
Κεφάλαιο 6	54
<i>Συμπεράσματα-Επίλογος</i>	54
6.1 Συμπεράσματα	54
6.2 Επίλογος	55
<i>Βιβλιογραφία</i>	57

Πίνακας πινάκων

Πίνακας 5-1: Συνοπτική παρουσίαση δυνάμεων αγροτικού τομέα στην Ελλάδα.....	42
Πίνακας 5-2: Συνοπτική παρουσίαση αδυναμιών του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα.....	43
Πίνακας 5-3: Συνοπτική παρουσίαση ευκαιριών του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα.....	44
Πίνακας 5-4: Συνοπτική παρουσίαση απειλών του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα.....	46

Πίνακας σχημάτων

Σχήμα 5-1: Τράπεζα Πειραιώς προγράμματα	49
Σχήμα 5-2: Βήματα υλοποίησης σχεδίου	52
Σχήμα 5-3: Διαδικασία εξυπηρέτησης πελατών	53

Πίνακας διαγραμμάτων

Διάγραμμα 3-1: Στο γράφημα περιγράφεται το συνολικό ποσό οικονομικής βοήθειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τους ευρωπαίους αγρότες. Πηγή: European Commission, 2019c 13

Πίνακας εικόνων

Εικόνα 5-1: Πρόγραμμα στήριξης της Τράπεζας Πειραιώς.....	50
---	----

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή στη μελέτη

Η σημασία του πρωτογενούς τομέα της Ελλάδας δεν μπορεί να αμφισβητηθεί, καθώς παίζει σημαντικό ρόλο στην αγροτική οικονομία και την παραγωγή τροφίμων. Το μερίδιό του στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν είναι μόλις 3,8%, αλλά η πραγματική του σημασία δεν περιορίζεται σε αυτά τα στοιχεία. Η παραγωγή τροφίμων, εκτός από την απλή κάλυψη των βασικών αναγκών, αποτελεί σημαντικό μοχλό κοινωνικής και οικονομικής ευημερίας. Η διασφάλιση της επάρκειας και της ποιότητας των τροφίμων συνδέεται με την υγεία, την εκπαίδευση, την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή. Η επισιτιστική ασφάλεια συνδέεται με συγκρούσεις, οικονομικές δυσκολίες και μετανάστευση. Ειδικότερα, η κλιματική αλλαγή, η λειψυδρία και η υποβάθμιση της γης θέτουν σοβαρές προκλήσεις για τη γεωργία και την κτηνοτροφία, οδηγώντας σε περαιτέρω κοινωνικό κατακερματισμό. Η ανάγκη για βιώσιμη παραγωγή τροφίμων γίνεται όλο και πιο σημαντική για να διασφαλιστεί ένα καλύτερο μέλλον για όλους. Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει σήμερα η γεωργία είναι πολύπλευρες και απαιτούν συντονισμένη προσέγγιση για την αντιμετώπισή τους. Από την κλιματική αλλαγή και την αυξανόμενη πίεση για υιοθέτηση βιώσιμων πρακτικών, μέχρι την πρόοδο της τεχνολογίας και την αλλαγή της συμπεριφοράς των καταναλωτών. Ο αγροτικός τομέας βρίσκεται σε σημαντικό προορισμό. Αυτές οι προκλήσεις υπογραμμίζουν την ανάγκη ενίσχυσης όχι μόνο του γεωργικού τομέα αλλά και των τομέων που σχετίζονται με τη γεωργία. Είναι σημαντικό να ενισχυθεί η έρευνα και η ανάπτυξη για τον εντοπισμό νέων τρόπων βελτίωσης της παραγωγικότητας και μείωσης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων (Κιτσοπανίδης, 2018).

Ταυτόχρονα, η ενοποίηση τεχνολογιών, όπως η γεωργία και η ψηφιοποίηση, μπορεί να βελτιώσει την παραγωγικότητα και την αποδοτικότητα. Τέλος, η υποστήριξη των μεταποιητικών βιομηχανιών, που προμηθεύουν τους αγρότες με τα αγαθά που χρειάζονται, είναι απαραίτητη για τη σωστή λειτουργία της συνολικής αλυσίδας αξίας. Ως εκ τούτου, η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων απαιτεί μια ολιστική προσέγγιση που ενισχύει τη συνεργασία και τον συντονισμό μεταξύ των ενδιαφερομένων (Galazoula, et al., 2022).

Παρά την οικονομική ύφεση, ο πρωτογενής τομέας εξακολουθεί να κατέχει σημαντική θέση στην κοινωνία και ως εκ τούτου αποτελεί τη βάση της επισιτιστικής ασφάλειας. Είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της παραγωγής τροφίμων, απαραίτητος για την επιβίωση και την ευημερία, διασφαλίζοντας την πρόσβαση σε βασικούς πόρους. Επιπλέον, ο κλάδος διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, όσον αφορά την οικονομική ανάπτυξη, ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές, παρέχοντας ευκαιρίες απασχόλησης και ενισχύοντας την τοπική οικονομία. Ως εκ τούτου, η υποστήριξη και η μόχλευση του πρωτογενούς τομέα παραμένει κρίσιμη όχι μόνο για την επισιτιστική ασφάλεια αλλά και για τη συνολική οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή. Η αγροτική παραγωγή είναι ζωτικής σημασίας για τη συνολική οικονομία και την κοινωνία. Δεν είναι απλώς μια συνταγή, αλλά μια πολύπλοκη διαδικασία σε συνδυασμό με πολλούς άλλους κλάδους. Η ευημερία των αγροτών και των αγροτικών κοινοτήτων έχει άμεσο αντίκτυπο στην οικονομία, καθώς η γεωργία δημιουργεί θέσεις εργασίας, εξαγωγές και τονώνει το διεθνές εμπόριο. Ταυτόχρονα, η ικανότητα παραγωγής υγιεινών και επαρκών τροφίμων είναι απαραίτητη για την υγεία και την ευημερία, επηρεάζοντας έτσι την ποιότητα ζωής και τη συνοχή της κοινότητας. Ως εκ τούτου, ένας σταθερός και βιώσιμος γεωργικός τομέας είναι απαραίτητος για την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή (Κιτσοπανίδης, 2018).

Σκοπός της παρούσας μελέτης αποτελεί η διερεύνηση της ανάπτυξης και του στρατηγικού σχεδιασμού αναφορικά με τον αγροτικό τομέα σε τραπεζικό περιβάλλον. Επί μέρους στόχοι είναι οι εξής:

- Η μελέτη του αγροτικού κλάδου στην Ελλάδα
- Διερεύνηση του προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης 2014-2027
- Μελέτη της κατάστασης στον τραπεζικό τομέα από την οικονομική κρίση και μετά
- Καταγραφή στοιχείων γύρω από το στρατηγικό σχεδιασμό της τράπεζας Πειραιώς για την αποτελεσματική και αποδοτική είσοδο στον αγροτικό τομέα.

Αντικείμενο της μελέτης αποτελεί η διερεύνηση του αγροτικού κλάδου στην Ελλάδα σε τραπεζικό περιβάλλον. Το παρόν θέμα επιλέχθηκε γιατί θεωρείται σημαντική και επίκαιρη στη σημερινή εποχή η μελέτη του αγροτικού κλάδου. Αξίζει λοιπόν να μελετηθεί πώς λειτουργεί ο αγροτικός κλάδος στον ελληνικό χώρο σε σχέση με το τραπεζικό στρατηγικό σχεδιασμό.

Τέλος, η παρούσα μελέτη πρόκειται να ολοκληρωθεί μέσα από έξι κεφάλαια. Πιο αναλυτικά, το πρώτο κεφάλαιο αφορά εισαγωγικά στοιχεία. Το δεύτερο σχετίζεται με τον αγροτικό τομέα στην Ελλάδα σκιαγραφώντας την παρούσα κατάσταση και τις μελλοντικές ευκαιρίες εξέλιξης. Έπειτα, το τρίτο κεφάλαιο αναλύει τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης μεταξύ 2014-2027 και τα οφέλη των αγροτών από τις ΚΑΠ. Το τέταρτο κεφάλαιο σχετίζεται με μελέτες περίπτωσης στρατηγικών δράσεων της τράπεζας Πειραιώς και την κατάσταση στον τραπεζικό κλάδο από την οικονομική κρίση και μετά. Το πέμπτο κεφάλαιο αφορά τον στρατηγικό σχεδιασμό τράπεζας για την αποτελεσματική και αποδοτική είσοδο στον αγροτικό τομέα. Τέλος, η μελέτη κλείνει με το έκτο και τελευταίο κεφάλαιο μέσα από τα συμπεράσματα και τον επίλογο.

Κεφάλαιο 2

Αγροτικός τομέας στην Ελλάδα

2.1 Ο πρωτογενής τομέας στην Ελλάδα

Είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ότι παρά το υψηλό ποσοστό στην οικονομική δομή του αγροδιατροφικού τομέα, η πραγματική του αξία αντικατοπτρίζεται στην ικανότητά του να απολαμβάνει το προβάδισμα της μεταποίησης και την προσφορά στη βιομηχανία τροφίμων και ποτών, η οποία συμβάλλει αποφασιστικά στην απασχόληση και την προστιθέμενη αξία. Η βιομηχανία τροφίμων και ποτών κατέχει εξέχουσα θέση στην ελληνική οικονομία, με το μερίδιό της να κυμαίνεται από 20% έως 25% σε βασικούς τομείς όπως η απασχόληση, οι πωλήσεις και ο αριθμός των επιχειρήσεων. Η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ του Αγροτικού Τομέα και της μεταποίησης είναι σημαντική και απαραίτητη για τη διασφάλιση της βιώσιμης ανάπτυξης και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας στο διεθνές περιβάλλον (Καμενίδης, 2010).

Γενικότερα, η αναγνώριση της κρίσιμης σημασίας των πρωτογενών βιομηχανιών απαιτεί τη δημιουργία στρατηγικών για την υποστήριξη της ανάπτυξής τους, διασφαλίζοντας παράλληλα τη βιωσιμότητα και την ποιότητα των παραγόμενων τροφίμων (Kalogiannidis, et al., 2024).

2.2 Η παρούσα κατάσταση στον αγροτικό τομέα

Ο ελληνικός αγροτικός τομέας αποτελεί αδιαμφισβήτητο πυλώνα της οικονομίας, παρέχοντας σημαντικές ευκαιρίες απασχόλησης και συμβάλλοντας καθοριστικά στις εξαγωγές της χώρας. Με το ένα τρίτο των συνολικών εξαγωγών από γεωργικά προϊόντα, η σημασία των γεωργικών δραστηριοτήτων είναι εμφανής, ιδίως σε χώρες με πλούσιες γεωργικές παραδόσεις και ποικιλία προϊόντων. Αλλά η γεωργία στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από μικρές εκμεταλλεύσεις που επηρεάζουν την παραγωγικότητα και τις οικονομίες κλίμακας. Η γεωργική έκταση της Ελλάδας εκτείνεται σε περίπου 500 εκατομμύρια εκτάρια, το 43% των οποίων βρίσκεται σε

ορεινές και μεσαίες ορεινές περιοχές και το υπόλοιπο 57% σε επίπεδες περιοχές. Αυτή η γεωγραφική κατανομή επηρεάζει τις καλλιέργειες και τις μεθόδους παραγωγής και οι ορεινές περιοχές αντιμετωπίζουν πιο δύσκολες συνθήκες καλλιέργειας. Ταυτόχρονα, οι μικρές εκμεταλλεύσεις μπορούν να δυσκολέψουν την εφαρμογή σύγχρονων γεωργικών πρακτικών και να αυξήσουν την παραγωγικότητα και την οικονομική βιωσιμότητα (Νικολαΐδης, και Στασινόπουλος, 2015).

Ωστόσο, η ανάγκη για καινοτόμες λύσεις στην ελληνική γεωργία είναι απαραίτητη, καθώς η εφαρμογή σύγχρονων τεχνολογιών μπορεί να προσφέρει νέες ευκαιρίες ανάπτυξης. Η πρόοδος στη χρήση βιώσιμων γεωργικών τεχνολογιών και η ψηφιοποίηση είναι απαραίτητες για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων που αντιμετωπίζει αυτός ο τομέας. Αν και η γεωργία στην Ελλάδα έχει καταγράψει πιο χαμηλή παραγωγικότητα συγκριτικά με άλλα κράτη της ΕΕ. Επιπλέον, οι προσπάθειες εκσυγχρονισμού και στήριξης των αγροτών είναι σημαντικές για την αναβάθμιση του κλάδου και τη θετική συμβολή του στη μελλοντική ελληνική οικονομία (Κίτσοπανίδης, 2018).

Για αρκετά χρόνια, η Ελλάδα αντιμετωπίζει μια σοβαρή οικονομική κρίση που έχει επηρεάσει τον αγροτικό τομέα σε πολλούς τομείς. Η μείωση του ΑΕΠ από το 17% του 1990 στο σημερινό 4,1% δείχνει μια πτωτική τάση στον γεωργικό τομέα.

Οι επιπτώσεις της κρίσης ώθησαν τους Έλληνες παραγωγούς να αντιμετωπίσουν αυξημένο ανταγωνισμό από άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου κορυφαίοι προμηθευτές γεωργικών προϊόντων προέρχονται από χώρες όπως η Ολλανδία, η Γερμανία, η Ιταλία και η Βουλγαρία. Αυτή η ανταγωνιστικότητα απαιτεί από την ελληνική γεωργία να αναπτύξει στρατηγικές, που όχι μόνο προσαρμόζονται στις νέες συνθήκες, αλλά και αυξάνουν την παραγωγικότητα (Bilias, 2015).

Ωστόσο, οι ελληνικές γεωργικές εξαγωγές, αν και αντιπροσωπεύουν σημαντικό εισόδημα, αντιμετωπίζουν προκλήσεις που συνδέονται με την εξάρτηση από τις εισαγωγές τροφίμων. Τα αγαθά που εισάγονται στην Ελλάδα περιλαμβάνουν τυρί, βόειο κρέας και χοιρινό κρέας και ενδέχεται να απαιτούν κοινωνική προσέγγιση για τη βελτίωση της εγχώριας παραγωγής αυτών των προϊόντων. Ταυτόχρονα, ελαιόλαδο, τυρί και προϊόντα όπως ελιά κ.λπ. κατέχουν σημαντική θέση στη διεθνή

αγορά, και η στρατηγική διαφοροποίησης και ενίσχυσης της ποιότητας μπορεί να τονίσει περαιτέρω την ανταγωνιστικότητα (Κιτσοπανίδης, 2018).

Η ελληνική γεωργία και οι διαπραγματεύσεις με τους παγκόσμιους εταίρους είναι σημαντικές για την ανάπτυξή της. Η συνεργασία με χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες στην προμήθεια προϊόντων είναι δυνατόν να δώσει την ευκαιρία στις ελληνικές εξαγωγές να φτάσουν σε ένα νέο επίπεδο. Η παροχή ελκυστικών ελληνικών προϊόντων στις διεθνείς αγορές, όπως τα κατεψυγμένα φρούτα και τα θαλασσινά, μπορεί να ανοίξει καινούριες προοπτικές και να ενισχύσει την οικονομία της χώρας σε μια εποχή που υπάρχουν αρκετές προκλήσεις και οι ανταγωνιστικές στρατηγικές είναι σημαντικές (Kalogiannidis, et al., 2024).

2.3 Η μελλοντική κατάσταση του υπό εξέταση τομέα

Μέσα στα επόμενα χρόνια, οι τομείς των τροφίμων και της Γεωργίας αναμένεται να διαδραματίσουν βασικό ρόλο στην αύξηση του ΑΕΠ της Ελλάδας. Η κίνηση επιβεβαιώθηκε μέσω μιας αυξανόμενης αγοράς βιολογικών προϊόντων και φυσικών συστατικών που προσφέρουν υψηλότερη ποιότητα και μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία. Οι καταναλωτές, ειδικά στις ανεπτυγμένες χώρες, επιλέγουν προϊόντα που ανταγωνίζονται από την άποψη της υγείας, της ηθικής και της ευχαρίστησης, καθιστώντας τη Μεσογειακή Διατροφή παράδειγμα υγιεινής διατροφής σε όλο τον κόσμο, δίνοντας περαιτέρω ώθηση στην ελληνική γεωργία. Η αυξανόμενη προτίμηση για αυτάρκεια και ασφάλεια τροφίμων έχει επιταχύνει την ανάγκη ανάπτυξης και καινοτομίας στον τομέα αυτό, δίνοντας την ευκαιρία στις ελληνικές επιχειρήσεις να διαφοροποιηθούν από τους διεθνείς ανταγωνιστές. Οι ελληνικές εταιρείες μπορούν να επωφεληθούν από συγκριτικά πλεονεκτήματα, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας πρόσβασης σε υψηλής ποιότητας πρώτες ύλες και εμπειρογνωμοσύνης στην παραγωγή προϊόντων με μεσογειακή προσέγγιση. Έτσι, μπορούν να επιτύχουν υψηλότερες τιμές αγοράς και να στραφούν σε τμήματα της αγοράς που αναζητούν προϊόντα προστιθέμενης αξίας (Galazoula, et al., 2022).

Παράλληλα, έχει δημιουργηθεί ένα εκτεταμένο δίκτυο διανομής και πωλήσεων στη Νοτιοανατολική Ευρώπη μέσω ελληνικών εταιρειών τροφίμων και ποτών. Οι ελληνικές εταιρείες τροφίμων και ποτών μπορούν να εισέλθουν σε αναπτυσσόμενες αγορές όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Κίνα και η Ρωσία για να

ενισχύσουν τη θέση τους στην παγκόσμια αγορά και να προωθήσουν την εξωστρέφεια του ελληνικού Αγροτικού Τομέα (Κιτσοπανίδης, 2018).

2.4 Νέες ευκαιρίες

Η Ελλάδα έχει αποδειχθεί ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες στην παγκόσμια αγορά τροφίμων, με τις πλούσιες γεωργικές παραδόσεις και το ευνοϊκό κλίμα. Ο ελληνικός τομέας τροφίμων έχει αναδειχθεί σε σημαντική πηγή εξαγωγών, με προϊόντα όπως το ελαιόλαδο, το μέλι και τα παραδοσιακά ζυμαρικά να κερδίζουν αναγνώριση και προτίμηση στις Ευρωπαϊκές και αμερικανικές αγορές. Οι ελληνικές επιχειρήσεις, εκμεταλλευόμενες το συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας, εξάγουν ποιοτικά προϊόντα και παρέχουν στους καταναλωτές την αυθεντική γεύση και τα οφέλη μιας μεσογειακής διατροφής (Klonaris, 2021).

Την τελευταία δεκαετία, οι ελληνικές εταιρείες τροφίμων παρουσίασαν εντυπωσιακή ανάπτυξη συνδυάζοντας παραδοσιακές συνταγές με σύγχρονες τεχνικές μάρκετινγκ και συσκευασίας. Η καινοτομία είναι το κλειδί για την επιτυχία και πολλές εταιρείες διαφοροποιούνται μέσω της παραγωγής νέων και υγιεινών προϊόντων. Οι αλλαγές αυτές όχι μόνο θα ενισχύσουν τη θέση τους στην αγορά, αλλά και θα προωθήσουν τη βιωσιμότητα του ελληνικού Αγροτικού Τομέα. Οι επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και η συγκέντρωση μικρών εκμεταλλεύσεων θα οδηγήσουν σε αύξηση της παραγωγικότητας και της ποιότητας, ενώ παράλληλα θα προσφέρουν προστιθέμενη αξία σε πολλές κατηγορίες τροφίμων (Pavlidis, & Markantonatou, 2020).

Ιδιαίτερη σημασία έχει η θέση της Ελλάδας στον τομέα της παραγωγής ελαιολάδου, η οποία κατατάσσεται στην 3η θέση παγκοσμίως. Με την αύξηση της παγκόσμιας κατανάλωσης ελαιολάδου, η ελληνική βιομηχανία έχει κάθε λόγο να είναι αισιόδοξη για το μέλλον. Γνωστό για την υψηλή ποιότητα και τις ευεργετικές του ιδιότητες, το ελληνικό ελαιόλαδο είναι ένα από τα πιο αναγνωρίσιμα και περιζήτητα προϊόντα της διεθνούς αγοράς. Σε συνδυασμό με την τάση της υγιεινής διατροφής που επικρατεί σήμερα, η Ελλάδα έχει δημιουργήσει μια αναδυόμενη ευκαιρία στον τομέα των τροφίμων, προσφέροντας μοναδικά και πλούσια προϊόντα που ανταγωνίζονται διεθνώς σε αξία (Kyriakopoulos, et al., 2023).

Η αξία / τοποθέτηση της επωνυμίας – Η Ελληνική Διατροφή υπήρξε ανέκαθεν ένας από τους πυλώνες της μεσογειακής διατροφικής κουλτούρας, γνωστή για την πλούσια ποικιλομορφία και τη θρεπτική της αξία. Με βάση φρέσκα και τοπικά προϊόντα, η ελληνική διατροφή περιλαμβάνει τη χρήση ελαιολάδου, φρούτων, λαχανικών, δημητριακών ολικής αλέσεως, ψαριών και άπαχου κρέατος, εξασφαλίζοντας μια ισορροπημένη πρόσληψη βιταμινών, μετάλλων και αντιοξειδωτικών. Μελέτες έχουν δείξει ότι η μετάβαση σε μια μεσογειακή διατροφή μπορεί να βοηθήσει στη μείωση του κινδύνου χρόνιων παθήσεων όπως οι καρδιακές παθήσεις και ο διαβήτης.

Γεωγραφία και κλιματολογικές συνθήκες – Οι εδαφοκλιματικές συνθήκες της Ελλάδας, σε συνδυασμό με τη γεωγραφική της θέση, δημιουργούν ευνοϊκά δεδομένα για την καλλιέργεια μιας πληθώρας υψηλής ποιότητας πρώτων υλών και προϊόντων. Η ποικιλομορφία του εδάφους και το ήπιο κλίμα το καθιστούν ιδανικό περιβάλλον για την ανάπτυξη εξαιρετικών καλλιεργειών όπως το σαφράν, που καλλιεργούνται σε ορισμένες περιοχές της χώρας, παρέχοντας μια μοναδική γεύση και άρωμα που συνδυάζει την παραδοσιακή και τη σύγχρονη γαστρονομία. Ταυτόχρονα, οι ελληνικές τρούφες αποτελούν ένα ακόμα παράδειγμα εξωτικών συστατικών που παράγονται στη χώρα, χάρη στην πλούσια βιοποικιλότητα και τις ειδικές εδαφοκλιματικές συνθήκες. Οι τρούφες αναγνωρίζονται σε παγκόσμια εμβέλεια για την εκλεπτυσμένη γεύση και το άρωμά τους, αλλά η αναγνώριση της Ελληνικής ποικιλίας φέρνει αξία στην Ελληνική αγορά γαστρονομικών προϊόντων.

Συνολικά, η Ελλάδα δεν είναι μόνο ένας χώρος παραγωγής, αλλά ένας γαστρονομικός προορισμός που προωθεί τη βιωσιμότητα και την καινοτομία, τονίζοντας τη σημασία της γεωγραφίας και του κλίματος στην παραγωγή μοναδικών προϊόντων με την ικανότητα να κατακτά τις διεθνείς αγορές. Οι εξαιρετικές πρώτες ύλες που παράγονται στην Ελλάδα, όπως ο κρόκος και οι τρούφες, συμβάλλουν στην ενίσχυση της γεωργικής ταυτότητας της Ελλάδας και καθιστούν την Ελλάδα κορυφαία χώρα στον τομέα της γαστρονομίας.

Παραδοσιακά συστατικά υψηλής ποιότητας – Τοπικά συστατικά και τρόφιμα που παράγονται σε διάφορα μέρη της Ελλάδας, όπως η φέτα, το ελαιόλαδο και τα θεραπευτικά και αρωματικά βότανα, έχουν κερδίσει τη θέση τους μεταξύ των πιο διάσημων ΠΟΠ προϊόντων στον κόσμο. Οι καλύτεροι σεφ εκτιμούν την απaráμιλλη ποιότητα και τα μοναδικά αρώματα και μερικές φορές τα ενσωματώνουν

στις δημιουργίες τους. Η χρήση τοπικών προϊόντων δίνει στον σεφ την ευκαιρία να δημιουργήσει πιάτα που τονίζουν την αυθεντική γεύση κάθε περιοχής. Η σφραγίδα ΠΟΠ (ονομασία προστασίας προέλευσης) διασφαλίζει ότι κάθε προϊόν παράγεται σύμφωνα με ορισμένα πρότυπα, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Επίσης, η στήριξη των τοπικών παραγωγών και η προώθηση της βιωσιμότητας συμβάλλουν στην ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών, στην τόνωση της οικονομίας και στην ενίσχυση των παραδοσιακών πρακτικών.

Εξειδικευμένη τεχνογνωσία και τεχνογνωσία – Η συσσωρευμένη γνώση για τη γεωργία και την παραγωγή τροφίμων, που προέρχεται από την παραγωγή αγροτικών προϊόντων και τις παραδοσιακές ασχολίες των Ελλήνων, οδήγησε στη δημιουργία σημαντικού αριθμού ερευνητικών τμημάτων τροφίμων, αλλά και αγροτικών σχολών.

Έρευνα και Καινοτομία - Η συσσωρευμένη γνώση της γεωργίας και της παραγωγής τροφίμων στην Ελλάδα είναι αποτέλεσμα αιώνων παράδοσης και εμπειρίας. Οι Έλληνες αγρότες έχουν αφιερώσει τη ζωή τους στην καλλιέργεια της γης, επιδιώκοντας όχι μόνο τη βελτίωση των γεωργικών προϊόντων, αλλά και την προώθηση βιώσιμων μοντέλων παραγωγής. Η ανάπτυξη του ελληνικού τμήματος Έρευνας Τροφίμων και της Γεωργικής Σχολής δημιουργεί ένα υποστηρικτικό πλαίσιο για τους παραγωγούς, παρέχοντας εκπαίδευση και τεχνογνωσία στις σύγχρονες γεωργικές μεθόδους, την επεξεργασία τροφίμων και τις καινοτόμες τεχνολογίες. Αυτή η σύνδεση μεταξύ παράδοσης και επιστήμης έχει ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων στην παγκόσμια αγορά και έχει οδηγήσει σε σημαντικές καινοτομίες στη γεωργία και την παραγωγή τροφίμων.

2.5 Πλεονεκτήματα του αγροτικού τομέα

Οι καλές κλιματολογικές συνθήκες στην Ελλάδα, με ηλιόλουστες μέρες και μεσογειακή βλάστηση, αποτελούν θεμελιώδες πλεονέκτημα για την αγροτική ανάπτυξη της χώρας. Αυτές οι συνθήκες, σε συνδυασμό με την ποικιλομορφία του Αγροτικού πολιτιστικού περιβάλλοντος, επιτρέπουν την καλλιέργεια ενός ευρέος φάσματος προϊόντων, από το ελαιόλαδο και το κρασί έως τα φρούτα και τα λαχανικά. Η πολιτιστική κληρονομιά της ελληνικής περιφέρειας, η οποία συνδέεται στενά με τις παραδοσιακές γεωργικές πρακτικές, τονίζει την αυθεντικότητα των ελληνικών

προϊόντων και προσελκύει τουρίστες και αγοραστές από το εξωτερικό (Kourgialas, 2021).

Η εγγύτητα της Ελλάδας σε νέες αγορές και χώρες, ιδιαίτερα στα Βαλκάνια και την Ανατολική Μεσόγειο, προσφέρει πρόσθετες δυνατότητες για εξαγωγική και εμπορική συνεργασία. Αυτή η στρατηγική θέση μπορεί να χρησιμεύσει ως πύλη για αναδυόμενες αγορές, όταν η διπλωματία και οι οικονομικές σχέσεις αξιοποιούνται σωστά (Kyriakopoulos, et al., 2023).

Παρά τα οφέλη που προαναφέρθηκαν υπάρχουν και προκλήσεις. Η ελληνική γεωργία πρέπει να προσαρμοστεί γρήγορα στις μεταβαλλόμενες απαιτήσεις και προτιμήσεις των καταναλωτών και να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητά της. Εάν αυτές οι ευκαιρίες δεν αξιοποιηθούν σωστά, η ελληνική γεωργία κινδυνεύει να στερηθεί πολύτιμες αγορές και θέσεις στον παγκόσμιο γεωργικό τομέα, γεγονός που μπορεί να έχει αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομία και τις κοινότητες (Adamides, et al., 2020).

Η δύναμη της γεωργίας στην Ελλάδα περιλαμβάνει διάφορους παράγοντες που ενισχύουν τη θέση της σε αυτόν τον τομέα. Ένα από τα πιο σημαντικά είναι η αναγνώριση των γεωγραφικών ενδείξεων και της ονομασίας των προϊόντων προέλευσης, η οποία έχει κερδίσει πάντα τη θέση της στη διεθνή αγορά. Η αναγνώριση αυτή δίνει την ευκαιρία στους Έλληνες παραγωγούς να εισαγάγουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των προϊόντων τους, προσελκύοντας έναν αυξανόμενο αριθμό καταναλωτών που αναζητούν ποιότητα και αυθεντικότητα (Kalogiannidis, et al., 2024).

Επιπλέον, οι ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη βιολογικών προϊόντων, ιδίως σε μικρές εκμεταλλεύσεις, συμβάλλουν στην αύξηση της βιωσιμότητας του γεωργικού τομέα. Οι μικροί παραγωγοί θα έχουν την ευκαιρία να επωφεληθούν από τις σύγχρονες τάσεις της αγοράς που προωθούν τη βιολογική γεωργία και προσελκύουν νέες ομάδες καταναλωτών που επιθυμούν να υποστηρίξουν υγιεινές και φιλικές προς το περιβάλλον επιλογές. Σημαντική παραγωγή μιας σειράς προϊόντων είναι ενδεικτικά τα εξής: βαμβάκι, καπνός, ελαιόλαδο, φρέσκα φρούτα και λαχανικά κ.λπ. Περαιτέρω ενίσχυση της στρατηγικής της ελληνικής γεωργίας στην Ευρωπαϊκή αγορά. Τα προϊόντα αυτά, με ελληνικές σφραγίδες ποιότητας, εξασφαλίζουν τη θέση της χώρας στον παγκόσμιο ανταγωνισμό (Kalogiannidis, 2020).

Τέλος, η δυνατότητα άσκησης συμπληρωματικών δραστηριοτήτων όπως ο αγροτουρισμός παρέχει στους αγρότες θετικές προοπτικές ανάπτυξης. Αυτή η εναλλακτική πηγή εισοδήματος παρέχει τη δυνατότητα σύνδεσης με τους καταναλωτές αυξάνοντας την οικονομική βιωσιμότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων παρέχοντας μοναδικές εμπειρίες που σχετίζονται με τη γεωργία και τον τοπικό πολιτισμό (Sakellariou, et al., 2021).

Κεφάλαιο 3

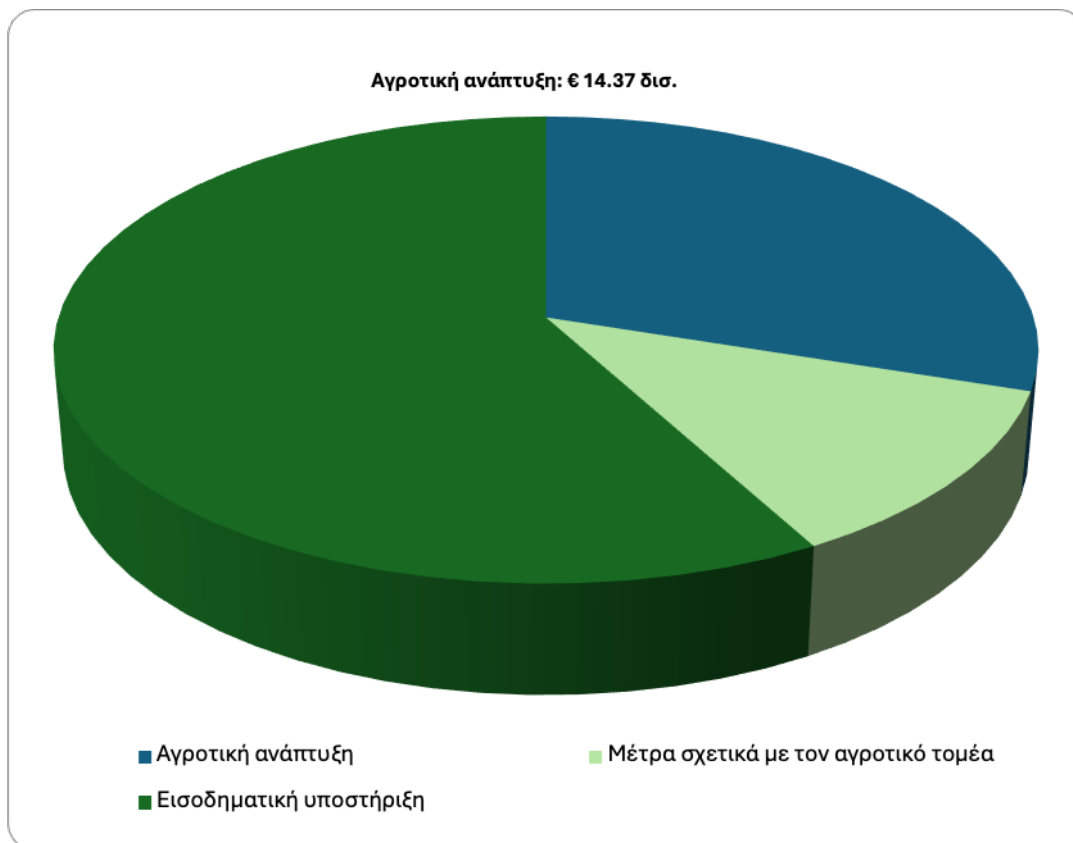
Πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης 2014-2027

3.1 Προώθηση προτεραιοτήτων για την αγροτική ανάπτυξη στην Ελλάδα

Είναι γεγονός πως οι αγροτικοί σχηματισμοί σε κάθε χώρα της Ε.Ε, αποκλίνουν ουσιωδώς εξαιτίας της αλλιώτικης κατάστασης καθώς και των κλιματολογικών συνθηκών που επικρατούν (Klonaris, 2021).

Η υιοθέτηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής ασκεί διαφορετική επιρροή στη γεωργική παραγωγικότητα, καθώς μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένα είδος εταιρικής σχέσης μεταξύ γεωργίας και κοινωνίας, μεταξύ της Ευρώπης και των αγροτών της προς την κατεύθυνση της κοινής πορείας ολοκλήρωσης. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι σε κάθε κράτος από τα 27 υπάρχει διαφορετική προοπτική στην οικονομία, το ΑΕΠ, την εργασία και το παγκόσμιο εμπόριο καθώς και στη συμμετοχή τόσο στα έξοδα σίτισης όσο και διαβίωσης των πολιτών τους (Kalfas, et al., 2023).

Σε ετήσια βάση η Ε.Ε. συνδράμει την γεωργία των χωρών μέσω χρηματοδοτήσεων ενδυναμώνοντας με αυτόν τον τρόπο την παραγωγή αγροτικών προϊόντων. Παρ' όλα αυτά, η οικονομική βοήθεια είναι διαφορετική για κάθε κράτος ανάλογα με τις ανάγκες που αυτό έχει. Το πλήρες ποσό που διατέθηκε με σκοπό την βοήθεια των αγροτών το 2018 όπως δείχνει και το διάγραμμα που ακολουθεί ήταν 58,82 δις. (Kyriakopoulos, et al., 2023).

Διάγραμμα 3-1: Στο γράφημα περιγράφεται το συνολικό ποσό οικονομικής βοήθειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τους ευρωπαίους αγρότες. Πηγή: European Commission, 2019c

Ως προς τη χώρα μας, το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020, έχει προσφέρει πάνω από 4,7 δις ευρώ για δράσεις με επιδίωξη την τόνωση της υπαίθρου και οι βασικοί στόχοι του είναι οι ακόλουθοι: (Kyriakopoulos, et al., 2023): α) η ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας μέσω της βοήθειας νέων αγροκαλλιεργητών (το σύνολο των γεωργικών επιχειρήσεων οι οποίες θα ευνοηθούν από αυτή την δράση), δημιουργία μικρών δικτύων προμηθειών), ανασυγκρότηση και αναβάθμιση (6.300 γεωργικές επιχειρήσεις), επενδύσεις στην μεταποίηση και πώληση (600 επιχειρήσεις που παράγουν διατροφικά προϊόντα), β) η ανασύσταση και διαφύλαξη οικοσυστημάτων: 10,3% της καλλιεργούμενης ελληνικής γης βάσει συμφωνιών για την προστασία της βιοποικιλότητας, 12,1% αναβάθμιση των μεθόδων διαχείρισης των υδάτων με σκοπό την πιο αποδοτική διαχείριση και ενέργειες για αποτροπή της καταστροφής του, γ) οι ενέργειες αυτές αποβλέπουν στην εισαγωγή της καινοτομίας και το διαμοιρασμό γνώσης σε συναφείς τομείς με την μέριμνα προς το περιβάλλον, των νέων τεχνολογιών και της υποστήριξης έρευνας (ανάπτυξη 86.640

θέσεων κατάρτισης και επιλογή 530 σχεδίων συνεργασίας), δ) η αύξηση της αποτελεσματικότητας των πόρων: περίπου 51.000 εκτάρια θα αρδεύονται με ειδικά συστήματα και ε) η κοινωνική συμμετοχή και τοπική πρόοδος: υπηρεσίες που έχουν αναβαθμιστεί, υποδομές ΤΠΕ και ανάπτυξη πολλών νέων θέσεων εργασίας μέσω του LEADER/CLLD.

Περίπου τα 2/3 της βοήθειας αυτής κατευθύνεται σε επενδύσεις στη γη και τον εξοπλισμό που κατέχουν οι αγρότες και για τη διαχείριση φυσικών και άλλων ειδικών περιορισμών που αποτελούν φραγμό και μεγάλο πρόβλημα σε ορισμένα μέρη, βιολογική γεωργία και άλλα αγροτικά και κλιματικά μέτρα. Στον αγροτικό κλάδο και στις περιοχές της Ελλάδας όπου αυτός αναπτύσσεται, από το 2007 μέχρι και το 2013 έχει δοθεί από την ΚΓΠ ένα αξιόλογο χρηματικό ποσό, με σκοπό την αξιοποίηση σύγχρονων συστημάτων-τεχνολογιών και την εξισορρόπηση του χρηματικών απολαβών των παραγωγών. Επιπλέον, επιδιώκεται να υπάρξει βελτίωση της αειφορίας των αγροτικών επιχειρήσεων της χώρας και η διασφάλιση τροφίμων ανώτερης ποιότητας για το σύνολο των κατοίκων (Adamides, et al., 2020).

3.2 Όφελος των αγροτών από την ΚΑΠ

Η ΚΓΠ προσφέρει ισχυρή υποστήριξη στους αγρότες, προσπαθώντας να τους παρέχει ένα λογικό βιοτικό επίπεδο. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η επιτυχής αναδιάρθρωση των ελληνικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων έγινε μέσω των άμεσων πληρωμών, οι οποίες προσφέρουν άμεση χρηματοδότηση και ευκαιρίες για νέες αγορές στους αγρότες. Τα χρήματα που δόθηκαν γι' αυτό το σκοπό το 2014 τα οποία κατευθύνθηκαν απευθείας στους αγρότες ήταν πάνω από 2,2 δις ευρώ, όπου από την βοήθεια αυτή ευνοήθηκε ένας αξιοπρόσεχτος αριθμός επιχειρήσεων, ενώ περίπου το 81% έλαβε ένα πιο μικρό ποσό χρημάτων. Τέλος, στον κλάδο των οπωροκηπευτικών, του οίνου και του ελαιόλαδου εφαρμόστηκαν τα εν λόγω μέτρα ύψους 45,2 εκατομμυρίων ευρώ (Sakellariou, et al., 2021).

3.3 Επένδυση στη βιώσιμη ανάπτυξη

Το χρονικό διάστημα 2007-2013 η αγροτική περιφέρεια έλαβε επιδότηση γύρω στα 3,9 δισεκατομμύρια ευρώ μέσα από την εφαρμογή του Προγράμματος

Αγροτικής Ανάπτυξης. Πιο αναλυτικά, πρόκειται για τρεις πτυχές: α) κρατικές επενδύσεις στον αγροτικό τομέα, β) περιβαλλοντικές δράσεις και γ) ανάπτυξη με έμφαση στις τοπικές κοινωνίες, οι οποίες ενίσχυσαν την Ελλάδα. (Apostolopoulos, et al., 2020). Η ενίσχυση αυτή μετουσιώθηκε στη πράξη αρχικά με την παροχή επιδότησης 330 εκατομμυρίων ευρώ για διαδικασία εγκατάστασης, σε περισσότερους από 19.000 νέους αγροτοκαλλιεργητές. Η δράση αυτή έγινε προκειμένου να υποστηρίξει έναν μεγάλο όγκο εκμεταλλεύσεων σε ευάλωτες περιοχές αλλά και προκειμένου να επιτευχθεί η αναδιάρθρωση του περιβάλλοντος και της υπαίθρου με ποικίλες δράσεις οι οποίες συντείνουν στην σωστή διαχείριση της γης, των δασών με έμφαση στην ηθική μεταχείριση των ζώων. Τα εν λόγω μέτρα στήριξης ανέρχονται στο ποσό του ενός δις ευρώ. Ένα άλλο μέτρο προς υποστήριξη της αγροτικής παραγωγής και της βιωσιμότητας του περιβάλλοντος ήταν η παροχή σχεδόν 250 εκατομμυρίων ευρώ προκειμένου να τονωθεί η ανταγωνιστικότητα της υπαίθρου μέσω της αναβάθμισης των ελληνικών γεωργικών επιχειρήσεων, το εν λόγω μέτρο πάρθηκε, έχοντας κατά νου οι αρμόδιοι φορείς να αυξηθούν τα γεωργικά επιτεύγματα, με χρηματοδότηση περισσότερο από 350 εκατομμύρια ευρώ σε υποδομές και ενίσχυση. Τέλος, επετεύχθη η υποστήριξη της τοπικής δράσης δίνοντας τη δυνατότητα σε αυτές τις ομάδες να μελετήσουν και να εφαρμόσουν μια σειρά από δυναμικές δράσεις σε κατάλληλες περιοχές που περιλαμβάνουν 2,3 εκατομμύρια πληθυσμό. Taliouris (2023)

Ο γεωργικός τομέας της Ελλάδας διέπεται από μικρές γεωργικές επιχειρήσεις. Ένα κομμάτι, δηλαδή γύρω στο 76,7% των εκμεταλλεύσεων διαθέτει κάτω από 5 εκτάρια και η μέση έκταση γης είναι αξιοσημείωτα μικρότερη συγκριτικά με εκείνη της ΕΕ-28. Ενδεχομένως και από έμπειρους γεωργούς (μόνο 5,2% οι Έλληνες γεωργοί είναι μικρότεροι των 35 ετών). Η συνολική συμβολή στην οικονομία της χώρας με 3,8% της συνολικής ΑΠΑ (ΕΕ: 28: 1,6%) και η απασχόληση να περιλαμβάνει περίπου το 13,6% της (4,7% στην ΕΕ-28).

3.3.1 Στρατηγικοί στόχοι και υλοποίηση προγράμματος

Ένα από τα βασικότερα εργαλεία τόνωσης του γεωργικού τομέα καθίσταται το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ 2014- 2020). Βασίζεται σε μια προοπτική για σφαιρική ανάπτυξη και βιώσιμη λειτουργία της υπαίθρου και επιπλέον

να ενδυναμώσει την ανταγωνιστικότητα και να επιτύχει την επισιτιστική ασφάλεια, την ενίσχυση του πολυδιάστατου ρόλου των αγροτικών περιοχών και την εντατικοποίηση της φροντίδας του περιβάλλοντος.

Την εξαετία 2014-2020, οι πολιτικές πρακτικές που απέβλεπαν στην ενδυνάμωση του γεωργικού τομέα αποτέλεσαν μια προέκταση των ενεργειών που υλοποιήθηκαν το αμέσως προηγούμενο διάστημα και επίσης θεωρείται το ξεκίνημα για νέες δράσεις με νεωτεριστικής μορφής στις γεωργικές περιοχές και στην οικονομία.

Τρεις αλληλένδετες και στοιχειώδεις επιδιώξεις ορίζουν τις δράσεις του ΠΑΑ έχουν να κάνουν με την ανάπτυξη ενός δυνατού, ανταγωνιστικού και αειφόρου συστήματος παραγωγής αγαθών, την ενίσχυση της βιωσιμότητας του αγροδιατροφικού συστήματος της αγροτικής υπαίθρου και την ανάπτυξη αειφόρων πρακτικών.

Απαραίτητες προϋποθέσεις για την υλοποίηση των στόχων είναι η καλυτέρευση της ανταγωνιστικής και παραγωγικής δυνατότητας του δικτύου αγροτικών προϊόντων με την ταυτόχρονη τόνωση της προστιθέμενης αξίας των γεωργικών προϊόντων, η ενίσχυση ανθρώπινου δυναμικού με παράλληλη τόνωση της εταιρικής κουλτούρας, η ανάδειξη και ορθή χρήση φυσικών πόρων και βιοποικιλότητας, καθώς και περιορισμός επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, η προσφορά κρίσιμων υπηρεσιών και πρωτοβουλίες για καλυτέρευση του βιοτικού επιπέδου σε αυτές τις περιοχές και η ενδυνάμωση της τοπικής κοινωνίας της περιφέρειας και προώθηση μέσω κινήτρων της αγροτικής διαφοροποίησης.

3.4 Συμπεράσματα από την εφαρμογή του ΚΑΠ

Η ΚΓΠ γεννήθηκε στο οικονομικό περιβάλλον της έλλειψης τροφίμων μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και συγκεκριμένα το 1962. Το γεγονός αυτό δικαιολογούσε τη θέσπιση μιας παρεμβατικής πολιτικής με στόχο τον εφοδιασμό της κοινωνίας με τρόφιμα σε προσιτές τιμές και την εξασφάλιση ενός δίκαιου βιοτικού επιπέδου για τον αγροτικό πληθυσμό. (Kalogiannidis, et al., 2024).

Σε όλη τη διάρκεια της 40χρονης πορείας της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής από την έναρξη ισχύος στη χώρα μας, όπως είναι φυσικό έχουν εξαχθεί μια σειρά από

χρήσιμα συμπεράσματα για τις αλλαγές που έχουν συμβεί σε αυτό το διάστημα τόσο στο κοινωνικό όσο και στο οικονομικό κομμάτι της χώρας (Klonaris, 2021).

Σχετικά με τα προβλήματα που υπάρχουν στον αγροτικό τομέα στην Ελλάδα, η ΚΑΠ υπήρξε και συνεχίζει να είναι υποστηρικτής στην εγκαθίδρυση νέων προτύπων και την έμφαση στις σοβαρές αποκλίσεις του εγχώριου παραδείγματος του αγροτικού τομέα από άλλες χώρες της δυτικής και βόρειας Ευρώπης, αλλά και των νοτιοευρωπαϊκών μεσογειακών χωρών. Τα συμπεράσματα αυτής της ανάλυσης είναι τα ακόλουθα:

Από την δεκαετία του 1990 αλλά και μετά, σύμφωνα με σταδιακές μεταβολές και ανασυγκρότηση, η ΚΑΠ βήμα-βήμα αλλά σταθερά μεταμορφώθηκε από μια στρατηγική στήριξης των αγροτικών αγαθών, σε μία στρατηγική άμεσης τόνωσης των γεωργών με επιδοτήσεις. Τα διαρθρωτικά μέτρα της πρώτης ΚΑΠ μέσω σταδιακών εκσυγχρονισμών μετατράπηκαν σε ισοδύναμης αξίας μέσω εισοδηματικών ενισχύσεων που κατευθύνονταν απευθείας σε αγρότες και κτηνοτρόφους, υπό τον όρο όμως, ότι δεν θα συνοδεύονται από στήριξη τιμών, δεν θα επικεντρώνονται σε συγκεκριμένα προϊόντα και δεν θα συνδέονται με ποσοτικά στοιχεία της παραγωγής.

Η ΚΑΠ σέβεται τα περιβαλλοντικά πρότυπα και αποτελεί μια σύνδεση και συνέχεια των διαφόρων αναθεωρήσεων των Συνθηκών που θεσπίστηκαν μέσα από καινούργιες πολιτικές που έγιναν πράξη, προσεγγίζοντας με αυτόν τον τρόπο νέο περιεχόμενο και θέτοντας νέα όρια για την Κοινή Αγροτική Πολιτική. Η ΚΑΠ στο θεσμικό περιβάλλον που έχει διαμορφωθεί δεν μπορούσε να αποδώσει αποκομμένη εξαιτίας του ότι δίνει έμφαση μονάχα στην υποστήριξη συγκεκριμένων κλάδων της γεωργίας. Οι νέες επιδιώξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με εκείνους που έχει θέσει ως θεμελιώδεις η ΚΑΠ, όπως λόγου χάριν το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, η κοινωνική ενότητα του πληθυσμού της περιφέρειας, η βιώσιμη ανάπτυξη και αναβάθμιση του βιοτικού επιπέδου στις περιοχές στηρίζονται πιο πολύ από την γεωργία.

Η ΚΑΠ μέσω του Γεωργικού Ταμείου Εγγυήσεων έδωσε πνοή στον αγροτικό τομέα με γενναίες επιδοτήσεις που θεωρήθηκαν πρωτόγνωρες για εκείνη την εποχή σε σχέση με αυτές προηγούμενων περιόδων. Τα βασικότερα ελληνικά αγροτικά αγαθά υποστηρίχθηκαν οικονομικά από την αρχή. Από τότε και μετά η βελτίωση του

δημοσιονομικού πλεονάσματος λόγω της χρηματικής βοήθειας και η καθ' οιονδήποτε τρόπο αύξηση των τιμών που παίρνουν οι παραγωγοί στάθηκαν οι μοναδικές επιδιώξεις της ελληνικής πλευράς, κατά τη διαβούλευση και την υιοθέτηση των εν λόγω μέτρων στις αγορές γεωργικών αγαθών.

Οι υπερβολικές υποτιμήσεις και πτώσεις της αξίας της δραχμής έναντι του ECU (Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα) και του ευρώ, είχαν ως αποτέλεσμα οι κυβερνήσεις να διαχειρίζονται με αδυναμία την κατάσταση όσον αφορά σε δραχμική ανατίμηση τιμών παραγωγού μέσω της «πράσινης ισοτιμίας» της. Από τότε και έπειτα η συνέχιση της πτωτικής πορείας της δραχμής -με εξαίρεση την χρονική περίοδο 1985-87- ώθησαν το κράτος να ενδίδει στην πρόκληση των δραχμικών αυξήσεων. Οι λανθασμένες ενέργειες ως προς τις πράσινες ισοτιμίες είχαν σοβαρή επίπτωση και επέφεραν ζημιά. Από τη μια επειδή η ελληνική αγροτική οικονομία δεν αποκόμιζε κάποιο κέρδος από τα όποια ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα προσδίδουν οι υποτιμήσεις και από την άλλη επειδή ενδυνάμωναν τις πληθωριστικές πιέσεις στην εθνική οικονομία. Η εισαγωγή της Ελλάδας στο μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών αποθάρρυνε έκτοτε τους αγρονομισματικούς χειρισμούς.

Είναι γεγονός ότι η ΚΑΠ τόσο το 1980 όσο και την αμέσως επόμενη δεκαετία ανόρθωσε τους Έλληνες γεωργούς μέσω των επιδοτήσεων προκειμένου εκείνοι να ορθοποδήσουν και ανέστειλαν κάθε σκέψη για μετακίνηση των πληθυσμών από την ύπαιθρο στις μεγάλες πόλεις, τονώνοντας με αυτόν τον τρόπο την ελληνική επαρχία.

Παρ' όλα αυτά, η εν λόγω πολιτική οδήγησε και σε κάποια αρνητικά αποτελέσματα. Ειδικότερα: (Koutridi, et al., 2023) α) Οδήγησε σε μια αδράνεια των αγροτών και γενικά της παραγωγικής διαδικασίας εξαιτίας της ασφάλειας που ένιωθαν από την υποστήριξη που λάμβαναν, β) Επέφερε μια μεροληπτική κατανομή υπέρ των πιο εύφορων περιοχών, στα αγαθά με τις υψηλότερες χρηματοδοτήσεις και στους μεγάλους παραγωγούς, γ) Επέφερε διαταραχές στην οργάνωση και κατανομή των καλλιεργειών, με ενδεικτικό παράδειγμα την ασυλόγιστη διεύρυνση της βαμβακοπαραγωγής που αποτελούσε ως επί το πλείστον μονοκαλλιέργεια στους κάμπους, αντικαθιστώντας αναγκαίες διατροφικές καλλιέργειες επιβαρύνοντας δραματικά το περιβάλλον και αποστραγγίζοντας τα υδατικά αποθέματα. Η εντατικοποίηση της παραγωγής με επιδίωξη τους ποσοτικούς στόχους, οι οποίοι υποβάθμιζαν την ποιότητα των προϊόντων και του εδάφους και είχε ως αποτέλεσμα να δρα εις βάρος της υγείας παραγωγών και καταναλωτών.

Η προσχώρηση στην ΕΟΚ παρείχε δυνατότητες για την ενθάρρυνση νομοθετικών και οργανωτικών μεταβολών στην ελληνική γεωργία. Ωστόσο, αυτές οι δυνατότητες δεν τις εκμεταλλεύθηκε όπως θα έπρεπε η ελληνική πλευρά. Το υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων από το 2004 και μετά δεν προέβη ποτέ σε αναμόρφωση των υπηρεσιών που είναι ισοδύναμες με εκείνες τις Ευρωπαϊκής Επιτροπής, προκειμένου να παρατηρεί εξελίξεις που θα υπήρχαν. Παρέμεινε ένα τεράστιο, περίπλοκο, απαρχαιωμένο, απομονωμένο και γραφειοκρατικό όργανο.

Το εν λόγω υπουργείο επιβλέπει Δημόσιους Οργανισμούς δορυφόρους που δημιουργήθηκαν για να παρέχουν ειδικές υπηρεσίες αναγκαίες για την γεωργία και δρούσαν ενισχυτικά στην πιστή τήρηση της ΚΑΠ. Οι Οργανισμοί αυτοί διαθέτουν κοινά γνωρίσματα με εκείνα των ΔΕΚΟ και των συναφών δημόσιων φορέων, και διέπονται από αντιπαλότητες συντεχνιών για καθήκοντα και ρόλους σε υπηρεσίες με επιδόματα, συμφέροντες υπερωρίες και τους αντίστοιχους προσοδοφόρους ελέγχους, αντίσταση του προσωπικού να αξιολογηθεί, επικράτηση της αντίληψης ότι οι δημόσιοι φορείς ενεργούν πρωτίστως προς ίδιον όφελος, με προστασία των «κεκτημένων» και δευτερευόντως για κοινωνική και οικονομική ευημερία του τόπου, ανώτερα αξιώματα (πρόεδροι και γενικοί διευθυντές) κατακτούν τις πιο πολλές φορές συνδικαλιστικοί εκπρόσωποι ή πολιτικοί υποψήφιοι και από το πελατειακό κράτος κάνει διορισμούς και πολυάριθμες προσλήψεις ατόμων καθώς και εκδούλευση.

Στην πορεία των τριάντα τελευταίων χρόνων υπήρξαν σε όλους τους τομείς παρεμβατικές συμπεριφορές, όπως η αποτροπή εισαγωγών από αγαθά που προέρχονται από άλλα κράτη μέσω διοικητικών και αγορανομικών μέτρων, η αθέτηση των κοινοτικών κανονισμών σχετικά με τις κρατικές επιδοτήσεις, μέσω απευθείας τόνωσης των αγροτών, ή και μέσω κρατικής χρηματοδότησης των συνεταιρισμών και οι αποζημιώσεις με δικαιολογία κακές καιρικές συνθήκες δίχως την παροχή επιβεβαίωσης που επιτάσσει ο κοινοτικός κανονισμός, όπου ξοδεύτηκαν εκατοντάδες εκατομμύρια επιδοτήσεις τη διετία 2007 -2009 από τον ΕΛΓΑ που εξελίχθηκε σε σύστημα ξεπλύματος παράνομων κρατικών επιδοτήσεων.

Ήταν η εποχή του «όλα τα κιλά, Όλα τα λεφτά» Σε καλλιέργειες όπου το επίπεδο των επιδοτήσεων εξαρτιόταν από τις παραγόμενες ποσότητες, αρκετοί παραγωγοί επινόησαν μεθόδους να εξαπατούν τις αρχές, διογκώνοντας πλασματικά τις παραγόμενες ποσότητες με σκοπό να λάβουν υψηλές επιδοτήσεις. Η

παραβατικότητα διήλθε από το επίπεδο της ατομικής απάτης σε οργανωμένη και συντονισμένη απειθαρχία. Το προαναφερόμενο σλόγκαν αποτέλεσε ένα κράμα λαϊκισμού διαφόρων πολιτικών κομμάτων.

Η Ελλάδα εκείνη την χρονική περίοδο υποχρεώθηκε να καταβάλλει πρόστιμα για παραβιάσεις της κοινοτικής νομοθεσίας. Οι κυρώσεις αυτές δεν ξεπερνούσαν το 5% των ετήσιων εισπράξεων της ΚΑΠ. Η κατάσταση άλλαξε ριζικά από το 1995 και μετά. Οι μεταβολές της ΚΑΠ και οι σταδιακές διευρύνσεις της ΕΕ επιζητούσαν έγκυρα συστήματα πληρωμής και εποπτείας των επιδοτήσεων. Από τότε επιβλήθηκε από την Κομισιόν το «Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης των Επιδοτήσεων», το οποίο ωστόσο δεν πέτυχε στη χώρα μας και η κακοδιαχείριση συνέχισε να υπάρχει. Το ελληνικό ΟΣΔΕ χαρακτηρίστηκε αφερέγγυο από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Ως αποτέλεσμα στη χώρα μας συνέχισαν να επιβάλλονται πρόστιμα μέχρι και το 2010, όπου εκείνη την περίοδο είχαν ανέβει εξαιτίας υποτροπής στο 15-20% , το οποίο κρατούσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή από τις επιδοτήσεις. Τα χρήματα αυτά που λάμβανε η Ε.Ε. προέρχονταν από τον εθνικό προϋπολογισμό και ως εκ τούτου αποτελούσαν ένα επιπρόσθετο φορτίο στα δημοσιονομικά του κράτους. Τραγικό αποτέλεσε το γεγονός της απόφασης της ανάθεση διαχείρισης του ΟΣΔΕ στην ΠΑΣΕΓΕΣ και στη συνέχεια στις Β' βαθμίες Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών. Αυτοί συνεταιρισμοί όμως δεν είχαν ούτε εξειδίκευση, ούτε αποτελεσματική οργάνωση και διοίκηση, ούτε λειτουργούσαν αντικειμενικά απέναντι σε ένα πλαίσιο όπου η εποπτεία πραγματοποιούνταν από τις οργανώσεις των ελεγχόμενων παραγωγών.

Η γεωργική απασχόληση και η συμβολή της γεωργίας στο συνολικό ΑΕΠ έχουν ελαττωθεί αρκετά στη χώρα μας, αλλά συνεχίζουν να βρίσκονται σε καλύτερα επίπεδα σε σύγκριση με την Ε.Ε. Τα βασικότερα γνωρίσματα των εργαζομένων στον γεωργικό κλάδο αποτέλεσαν η χαμηλή μόρφωση και η υψηλή μέση ηλικία. Αυτά τα στοιχεία ενέτειναν στην απώλεια ενδιαφέροντος που εκδηλώθηκε εκ μέρους των γεωργών για δομικές μεταβολές μακροχρόνιας προοπτικής με αποτέλεσμα το μόνο που επιδιωκόταν ήταν το άμεσο όφελος, την τη μεγιστοποίηση της κατανάλωσης των ενισχύσεων και την αδιαφορία ως προς την υιοθέτηση καινοτομιών και νέας τεχνολογίας.

Όλο αυτό είχε επίπτωση στην δομή των καλλιεργειών, πέρα από το τι συνέβη με τη βαμβάκοκαλλιέργεια, στην ουσία και η ελαιοκαλλιέργεια διευρύνθηκε και συχνά μετατράπηκε σε ποτιστική και το σκληρό σιτάρι αντικατέστησε το μαλακό. Η

μη συσχέτιση των επιδοτήσεων με την ανάπτυξη της παραγωγής ως προς τις επιδιώξεις της ΚΑΠ (2003/2004) εξομάλυνε τις ανωτέρω επιπτώσεις αλλά είχε ως αποτέλεσμα την διακοπή των κλασικών καλλιεργειών όπως είναι ο καπνός και τα τεύτλα. Ωστόσο, τα οπωροκηπευτικά αποτελούν πλέον τα πιο δημοφιλή αγαθά της ελληνικής γης καθώς συντείνουν σε μεγάλο βαθμό στην κατανομή της συνολικής αξίας των παραγόμενων αγαθών, ενώ κλασσικά προϊόντα όπως το βαμβάκι και ο καπνός που στο παρελθόν συνεισέφεραν κατά πολύ, εμφανίζουν πτωτική τάση τα τελευταία χρόνια.

Η υποστήριξη του αγροτικού τομέα μέσω των επιδοτήσεων ήταν υψηλή το οποίο αντιστοιχούσε για κάποια χρόνια περίπου στο ήμισυ του ακαθάριστου εισοδήματος των παραγωγών. Η επιπρόσθετη βοήθεια της ελληνικής γεωργίας παρουσίασε αξιοπρόσεκτη διαφοροποίηση, ενώ γενικά η ζωική παραγωγή εξαρτάται πιο πολύ από τη χρηματική βοήθεια σε σύγκριση με τη φυτική.

Γίνεται φανερή η διαχρονική έλλειψη προγραμματισμού και σχεδίασης για την εναρμόνιση των πολιτικών της ΚΑΠ, που να σχετίζονται με τα δυνατά σημεία και τις ευκαιρίες της ελληνικής γεωργίας. Αυτή η έλλειψη φανερώνει και την έμφυτη ανικανότητα των πολιτικών αυτών να κατευθύνουν την ελληνική γεωργία σε δρόμους που θα συμβαδίζουν με τα πρότυπα της βιώσιμης ανάπτυξης, μη μπορώντας να εξαλείψουν τις αδυναμίες και τις απειλές και να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες και κα τις ευκαιρίες που υπήρχαν από τη διάθρωση του ελληνικού αγροτικού κλάδου. Πιο συγκεκριμένα, τα μέτρα παρέμβασης της στρατηγικής κατεύθυνσης δεν έδωσαν βαρύτητα στο σύνολο των κύριων γνωρισμάτων που διέπουν την ελληνική γεωργία. (Kalogiannidis, et al., 2024).

3.4.1 Αξιολόγηση Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020

Ένας από τους πιο ενδεδειγμένους τρόπους που αφορούν στον έλεγχο της εφαρμογής διαφόρων προγραμμάτων, όπως εκείνο της Αγροτικής Ανάπτυξης, αποτελεί η αξιολόγηση η οποία επιτρέπει τη βαθιά κατανόηση όχι μόνο εάν τα προγράμματα λειτουργούν, αλλά και γιατί. Συλλέγοντας και αναλύοντας πληροφορίες, δύναται να εντοπιστούν πρότυπα συμπεριφοράς, προτιμήσεις και κενά γνώσης, κάνοντας τα προγράμματα πιο αποτελεσματικά και στοχευμένα. (Kalogiannidis, 2020).

Παράλληλα, θεωρείται σημαντική η συνεισφορά της αξιολόγησης στην κοινοποίηση των αποτελεσμάτων της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης με μια σαφή διαδικασία, όπως είναι η συγκέντρωση δεδομένων για την αποτελεσματικότητα, την αποδοτικότητα και τον αντίκτυπο των εν λόγω παρεμβάσεων. Όλα τα προαναφερόμενα είναι κρίσιμα για την αιτιολόγηση και την έγκριση των πόρων που ξοδεύονται, αλλά και της αξιοπιστίας της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης της ΕΕ, όχι μόνο ως προς τους άμεσους αποδέκτες αλλά και προς όλους τους ευρωπαίους φορολογούμενους. (Sakellariou, et al., 2021).

3.5 Η ΚΑΠ στον χρονικό ορίζοντα 2021-2027

Σήμερα, η ανανεωμένη Κοινή Γεωργική Πολιτική προκειμένου να ανταπεξέλθει στις αλλαγές και προκλήσεις που παρουσιάζονται έχει δημιουργήσει μια προοπτική με ορίζοντα 7 έτη (2021-2027), δηλαδή ένα στρατηγικό σχέδιο για κάθε χώρα που θα περιλαμβάνει αφενός τον Πυλώνα Ι (άμεσες επιδοτήσεις, εξειδικευμένες παρεμβάσεις ανά τομείς γεωργικών προϊόντων) και αφετέρου τον Πυλώνα ΙΙ (αγροτική ανάπτυξη) της ΚΓΠ.

Το νέο πλαίσιο λειτουργίας της θα δώσει βαρύτητα και στα εξής: α) στην αύξηση της συνεισφοράς στην άμεση φροντίδα για το περιβάλλον για τον περιορισμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής («πράσινη αρχιτεκτονική») μέσω υιοθέτησης τεχνικών και μεθόδων που υποχρεούνται να πράξουν τα κράτη-μέλη, β) στην ενθάρρυνση ανάπτυξης νέων πιο συνεκτικών σχέσεων μεταξύ τους, ενδυναμώνοντας την αρχή της επικουρικότητας και την διευκόλυνση των χωρών να δημιουργούν το δικό τους σχεδιασμό με παράλληλη μετάβαση από ένα σύστημα που βασίζεται στην υπακοή σε ένα σύστημα που πιο συγκεκριμένο που βασίζεται «στην επίτευξη των αποτελεσμάτων» και γ) στην εισαγωγή της καινοτομίας, της γνώσης και την αξιοποίηση της τεχνολογίας (ψηφιοποίηση στη γεωργία) (Karanikolas, et al., 2024).

Η επιδίωξη αυτού του φιλόδοξου σχεδίου είναι να υπάρξει μια λειτουργική και ανθεκτική γεωργία και να δοθεί έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος και παράλληλα στην ενδυνάμωση των τοπικών κοινωνιών της υπαίθρου, και αυτό μπορεί να γίνει πραγματικότητα μέσα από την υλοποίηση 9 ειδικών στόχων που αφορούν τους προαναφερόμενους Πυλώνες.

Ένας πρώτος στόχος αποτελεί η εξασφάλιση σταθερών γεωργικών εισοδημάτων και ανθεκτικότητας σε όλο τον ευρωπαϊκό χώρο για την ασφάλεια ως προς τον εφοδιασμό τροφίμων. Επίσης κρίνεται σημαντική η εστίαση στην αγορά αναφορικά με την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας μέσω της εστίασης στην έρευνα, την τεχνολογία και την ψηφιοποίηση.

Ο τρίτος στόχος καθίσταται η αναβάθμιση του ρόλου των αγροτών στην αλυσίδα παραγωγής αλλά και με βάση το τέταρτο θεωρείται σημαντικό να αναπτυχθούν τεχνικές και μέθοδοι για τον περιορισμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, για τη προσαρμογή των παραγωγικών διαδικασιών στις ανάγκες του κλίματος, καθώς και την επίτευξη στην παραγωγή ανανεώσιμων μορφών ενέργειας. Επιπροσθέτως θεωρείται σημαντική η προώθηση της αιφόρου ανάπτυξης και της αποδοτικής διαχείρισης των φυσικών πόρων αλλά και η ανάπτυξη ενεργειών για την διαφύλαξη της βιοποικιλότητας, ενδυνάμωση των οικοσυστημικών υπηρεσιών και διαφύλαξη οικότοπων και τοπίων.

Ο έβδομος στόχος σχετίζεται με την εισροή νέων γεωργών και τη προώθηση της επιχειρηματικής ανάπτυξης της υπαίθρου ενώ ο όγδοος στόχος εστιάζει στην ενίσχυση της απασχόλησης, της κοινωνικής ενσωμάτωσης και της τοπικής ανάπτυξης στα αγροτικά κέντρα με έμφαση στην προώθηση της βιο-οικονομίας και της βιώσιμης δασοκομίας. Τέλος απαιτείται η αύξηση της συμμόρφωσης της γεωργίας της Ε.Ε. στα αιτήματα της κοινωνίας ως προς τη σίτιση και την υγεία, συμπεριλαμβανομένης της ανάγκης για ασφαλή, θρεπτικά και βιώσιμα τρόφιμα, ενέργειες για την επίλυση του προβλήματος των απορριμμάτων τροφίμων, καθώς και για καλή μεταχείριση των ζώων. (Sakellariou, et al., 2021).

3.5.1 Η Νέα ΚΑΠ 2021-2027 και οι Νέες τεχνολογίες στον πρωτογενή τομέα

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εισάγει ως απαραίτητο όρο τον ψηφιακό μετασχηματισμό στη γεωργία ακριβείας ως μια τεχνική για τη μείωση των δαπανών παραγωγής και συγχρόνως της διαφύλαξης του περιβάλλοντος μέσα από την σωστή εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, των γεωργικών εισροών κλπ, χρησιμοποιώντας τη θετική σύνδεση Έρευνας- Καινοτομίας-Παροχής Συμβουλών. Αναφορικά με την τεχνολογική αναβάθμιση, η Ελληνική Γεωργία βρίσκεται πολύ πίσω εξαιτίας της χαμηλής χρηματοδότησης. Οι κεφαλαιακές επενδύσεις στη χώρα μας κυμαίνονταν το

2017, στο 22,7% της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας της Γεωργίας όταν το ποσοστό αυτό στην ΕΕ ήταν 31,4%. (Karanikolas et al., 2024)

Με σκοπό την δυναμική αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος, η Ε.Ε. σε σύμπραξη και με το ΥπΑΑΤ έδωσε την ευκαιρία ανάπτυξης εγγυητικών χρηματοδοτικών εργαλείων και κεφαλαίου κίνησης, με πολύ ευνοϊκούς όρους για τις αγροτικές επιχειρήσεις μέσα από το αντίστοιχο ταμείο της που ιδρύθηκε σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων, το Ταμείο Εγγυοδοσίας COVID 19 καθώς και την συμμετοχή της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας και το ΕΣΠΑ.

Επίσης, παράλληλα με την εξασφάλιση πόρων για την αναβάθμιση της Γεωργίας μέσω της ΚΑΠ, έχει προγραμματιστεί και επιπλέον παροχή οικονομικής βοήθειας μέσω του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη», για την υποστήριξη της έρευνας και της καινοτομίας στον κλάδο των τροφίμων, της γεωργίας, της αναβάθμισης της υπαίθρου και της βιοοικονομίας, σε στενή σύνδεση με τις παρεμβάσεις για την αγροτική ανάπτυξη όπου παρέχονται πόροι από το ΕΓΤΑΑ (Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης).

Η επίδραση που θα έχει η εισαγωγή της τεχνολογίας θα είναι μεγάλη καθώς η χώρα μας περιλαμβάνει έναν απεριόριστο αριθμό αγροτικών περιοχών, καθώς από τη μια αυξάνει την ανταγωνιστικότητα και την παραγωγικότητα της εργασίας κρίσιμους γεωργικούς -οικονομικούς τομείς (Γεωργία, δασοκομία, μεταποίηση τροφίμων, τουρισμό, κ.λπ.) και από την άλλη θα ενδυναμώσει τις αγροτικές περιοχές και θα τις βοηθήσει να αντιμετωπίσουν τους περιορισμούς κοινωνικού, οικονομικού και γεωγραφικού απομονωτισμού. (Kalogiannidis, 2020).

Η γεωργική τεχνολογία έχει χαρακτηριστικά που προάγουν πιο αποτελεσματικές και βιώσιμες μεθόδους καλλιέργειας, βοηθώντας τους αγρότες να ευημερήσουν στη σημερινή βιομηχανία. Αποδεδειγμένες πρακτικές, όπως η αμειψισπορά, και άλλες μακριά από το χωράφι, όπως η παρακολούθηση της παραγωγικότητας του χωραφιού μέσω δορυφορικών εικόνων και ειδικού λογισμικού για το αγρόκτημα, αποτελούν μέρος της γεωργικής τεχνολογίας που είναι υπεύθυνη για τη βιωσιμότητα της γεωργίας.

Στόχος της τεχνολογίας αυτής είναι να καταστήσει την εργασία στο χωράφι πιο αποτελεσματική και άνετη. Κάθε χρόνο εμφανίζονται νέες γεωργικές καινοτομίες και μερικές φορές ιδιαίτερες τεχνολογίες. Καθώς ο κλάδος συνεχίζει να

εκσυγχρονίζεται και να αναπτύσσεται, είναι όλο και πιο σημαντικό για τους συμβούλους γεωργικών εκμεταλλεύσεων, τους παραγωγούς τροφίμων και τους διαχειριστές τεχνολογίας να ενημερώνονται για την τελευταία λέξη της γεωργικής τεχνολογίας. (Sakellariou, et al., 2021).

Η βαθμιαία εξέλιξη στην τεχνολογία των επικοινωνιών και η στροφή στη ψηφιακή παιδεία δίνουν άπειρες δυνατότητες πρόσβασης σε υπηρεσίες χωρίς η γεωγραφική απόσταση να θεωρείται εμπόδιο και φραγμός για τέτοιες δράσεις. Η ευρυζωνικότητα, για παράδειγμα χαρακτηρίζεται ένα δημόσιο εργαλείο, το οποίο μπορεί εάν αξιοποιηθεί σωστά να παρέχει δυνατότητες στις αγροτικές περιοχές, καθώς διατηρεί την ισορροπία στον ανταγωνισμό, επιτρέποντας στις κοινότητες αυτές να έχουν μια άνετη πρόσβαση στις πληροφορίες και διάφορες υπηρεσίες που μέχρι πρότινος ήταν πρακτικά αδύνατο.

Οι νέες τεχνολογίες παρέχουν πολλαπλές δυνατότητες να υλοποιηθούν διάφορες δραστηριότητες: νέες υπηρεσίες-εφαρμογές σε αγροτικές περιοχές ή να ενισχυθούν οι υπάρχουσες, δίνοντας έμφαση στην προστιθέμενη αξία των τοπικών αγαθών, στην αναβάθμιση των συστημάτων διάθεσής τους, στην προστασία της φυσικής κληρονομιάς, στην καλύτερη ενημέρωση, στην παροχή δεδομένων για εξειδικευμένους χρήστες για παιδαγωγικούς σκοπούς, στην ενδυνάμωση των δεξιοτήτων, κ.λπ. Επίσης, η εισαγωγή αυτής της τεχνολογίας θα ενισχύσει το πλαίσιο της απασχολησιμότητας σε νέους τομείς. (Karanikolas et al., 2024)

Υποστηρικτής και συμπαραστάτης σε όλη αυτή την διαδικασία που θα έχει ως σκοπό να ενδυναμώσει και να εξελίξει τη γεωργία για να την μετατρέψει σε πιο «έξυπνη», περισσότερο «πράσινη», περισσότερο «κοινωνική και προοδευτική», με την βοήθεια των δυνατοτήτων της ψηφιακής εποχής, θα είναι το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, καθώς η κύρια επιδίωξη του στρατηγικού σχεδιασμού της καινούργιας ΚΑΠ για το χρονικό διάστημα 2021-2027, όπου εμπεριέχει ένα πλαίσιο πολιτικών και παρεμβάσεων είναι η προώθηση του ψηφιακού εκσυγχρονισμού (καινοτομία, τεχνολογίες) στον πρωτογενή μας τομέα. Έτσι, η αξιοποίηση των τεχνολογιών στον γεωργικό τομέα αποτελεί ένα σημαντικό βήμα προς μια πιο παραγωγική και βιώσιμη γεωργική τεχνολογία που θα μπορεί να συμβαδίζει με την αυξανόμενη ανάγκη του κόσμου για τρόφιμα (Kalogiannidis, 2020).

3.5.2 Συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το στρατηγικό σχεδιασμό της ΚΑΠ

Στο πλαίσιο μιας εποικοδομητικής συζήτησης για την ανάπτυξη του στρατηγικού σχεδίου κοινής γεωργικής πολιτικής (ΚΓΠ), αυτό το κείμενο περιλαμβάνει συστάσεις που θα αφορούν την ελληνική επικράτεια. Οι συστάσεις στηρίζονται σε μελέτη της τρέχουσας κατάστασης, των αναγκών και κεντρικών επιδιώξεων τη γεωργία της υπαίθρου, οι οποίες επικεντρώνονται σε οικονομικούς, περιβαλλοντικούς και κοινωνικούς στόχους από το πλαίσιο «Από το αγρόκτημα στο πιάτο» σε συνδυασμό με τη στρατηγική για τη βιοποικιλότητα με χρονοδιάγραμμα το 2030. Μέσω της προαναφερόμενης στρατηγικής έχει κληθεί η Ελλάδα -μέσω της Επιτροπής- να προσδιορίσει το πλάνο στρατηγική για την ΚΓΠ, με ορισμένες εθνικές τιμές για τις επιδιώξεις της Πράσινης Συμφωνίας¹.

3.5.2.1 Προώθηση ενός έξυπνου, ανθεκτικού και διαφοροποιημένου γεωργικού τομέα που θα διασφαλίζει την επισιτιστική ασφάλεια

Αυτή η ανάλυση τονίζει τις πρόσφατες θετικές εισοδηματικές εξελίξεις για τον αγροτικό τομέα, οι οποίες συντείνουν στην ελάττωση της απόκλιση μεταξύ γεωργικού και μη γεωργικού εισοδήματος. Καταλυτικός παράγοντας αποτέλεσε η ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας και στην αύξηση της παραγωγικότητας. Παρ' όλα αυτά, το γεωργικό εισόδημα διατηρείται σε ασταθή επίπεδα εξαιτίας του μεγάλου όγκου των ελληνικών καλλιεργειών. Και ενώ οι επιδοτήσεις έχουν αναζωογονήσει την γεωργία, οι εμφανείς ανισότητες στο επίπεδο βοήθειας μικραίνουν το βαθμό αποδοτικότητάς τους. Οι διαφορές στην πορεία θεωρούνται αδικαιολόγητες επειδή δεν σχετίζονται με τα σημερινά δεδομένα και τις μελλοντικές οικονομικές και περιβαλλοντικές ανάγκες της διατήρησης των εκτάσεων μόνιμων βοσκότοπων. Στην ουσία αξιοποιούνται από τους επαγγελματίες αγροτικών εκμεταλλεύσεων τεχνικές διαχείρισης κινδύνων, τα οποία δύναται να ενδυναμώσουν την ανθεκτικότητα της γεωργίας. (Karanikolas et al., 2024)

¹ Αφορά τους στόχους που σχετίζονται με τη χρήση των φυτοφαρμάκων και τους συναφείς κινδύνους, την πώληση αντιμικροβιακών, την απώλεια θρεπτικών συστατικών, την έκταση που καλύπτουν οι βιολογικές καλλιέργειες, τα χαρακτηριστικά τοπίου υψηλής ποικιλομορφίας και την πρόσβαση σε ταχύ ευρυζωνικό διαδίκτυο.

3.5.2.2 Ενίσχυση της μέριμνας για το περιβάλλον και της δράσης για το κλίμα και συμβολή στην επίτευξη των περιβαλλοντικών και κλιματικών στόχων της Ένωσης

Η προηγούμενη αναφορά θεωρείται κρίσιμη για την υλοποίηση των επιδιώξεων της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και την ενδυνάμωση του περιβαλλοντικού και κλιματικού οράματος της εθνικής γεωργικής πολιτικής, εναρμονισμένη με τους κανόνες που αφορούν στην προστασία των ιδιόμορφων γνωρισμάτων του τοπίου και την αποτροπή μεταβολής βοσκότοπων στις περιοχές Natura 2000. Είναι σημαντικό να περιοριστεί το ποσοστό εκπομπών ρύπων από την δραστηριότητα της κτηνοτροφίας. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι σχεδόν το 38% των ελληνικών βοσκότοπων είναι σε καλή κατάσταση, ωστόσο η περιορισμένη έκταση των στοιχείων τοπίου ασκεί άμεσο αντίκτυπο στη βιοποικιλότητα. Η Ελλάδα οφείλει να προστατέψει και να αποκαταστήσει τα γεωργικά και δασικά ενδιαίτηματα, ειδικά εκείνα που περιλαμβάνονται στα σχέδια δράσης.

Η Ελλάδα περιλαμβάνεται στα κράτη της γηραιάς Ηπείρου όπου η άντληση υδάτων θεωρείται μείζον ζήτημα, ενώ η λειψυδρία εκτιμάται ότι θα ενταθεί. Η υλοποίηση των στόχων της οδηγίας που αφορά σε αυτό το θέμα είναι υψίστης σημασίας, καθώς και η αποτροπή της υποβάθμισης των υδάτινων πόρων. Η αποτροπή της διάβρωσης του εδάφους, ο περιορισμός της ρύπανσης και η ορθολογική εκμετάλλευση των υδάτων προέχουν ως ενέργειες. Η χώρα μας οφείλει επίσης να δώσει βαρύτητα σε πρακτικές που αφορούν τη βιοποικιλότητα, το έδαφος, τον αέρα και το νερό. Η μεγαλύτερη στροφή προς την βιολογική παραγωγή και η ολοκληρωμένη φυτοπροστασία καθώς έχουν συνήθως υψηλότερα επίπεδα αντιοξειδωτικών και βασικών θρεπτικών συστατικών. Επιπλέον, η παραγωγή ενέργειας μέσω αποβλήτων θεωρείται σημαντική. Τέλος, επιβάλλεται να ενισχύσει την ανθεκτικότητα και να λάβει μέτρα για την αποκατάσταση των δασών προκειμένου να περιοριστούν οι φθορές και η καταστροφή που δημιουργούν οι πυρκαγιές. Η αναδάσωση των κατεστραμμένων δασών με βιώσιμα, φιλικά προς το περιβάλλον είδη είναι απαραίτητη. Τα μέτρα προσαρμογής χρειάζεται να στοχεύουν στον περιορισμό του αντίκτυπου των ακραίων καιρικών φαινομένων και στην υιοθέτηση αποδοτικότερων συστημάτων άρδευσης και καλλιεργειών, καθώς να δοθεί μια μεγάλη χρηματοδότηση για αγορά σε συστήματα πρόληψης και προστασίας από πλημμύρες (Karanikolas et al., 2024)

3.5.2.3 Ενίσχυση του κοινωνικοοικονομικού ιστού των αγροτικών περιοχών και αντιμετώπιση των κοινωνικών ζητημάτων

Η Ελλάδα αντιμετωπίζει την υποχρέωση της αντικατάστασης των παλαιότερων αγροτών με την έλευση νεότερων ηλικιακά στη γεωργία, καθώς έχει καταγραφεί ότι διαθέτει ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά νέων γεωργών στην ΕΕ. Η ανανέωση ως προς τη διαδοχή αυτή α) θα τονώσει περισσότερο τις αγροτικές περιοχές καθώς θα διατεθεί ένα ποσό για αναβάθμιση των υποδομών και β) θα αντιμετωπίσει πιο δυναμικά διάφορα προβλήματα που συνδέονται με τη νομοθεσία γης και την πρόσβαση σε αυτήν. Είναι γεγονός ότι οι αγροτικές περιοχές υποφέρουν από μεγάλη φτώχεια και αντίστοιχα ανεργία. Για τον λόγο αυτόν είναι αναγκαίο να υιοθετηθούν κάποια μέτρα που θα συντείνουν στην προστασία των εργατών γης (εποχικών και αδήλων) με συστήματα μειωμένου ωραρίου εργασίας και εγγύηση αποτελεσματικής υποστήριξης για ενεργή συμμετοχή στην εργασία, περιλαμβανομένων και τομέων εκτός γεωργίας.

Η στροφή στην πράσινη μετάβαση είναι αναγκαία μέσω των επενδύσεων στην παραγωγή και χρήση ενέργειας, στην βιοοικονομία αλλά και στις περιβαλλοντικές υποδομές. Οι προσπάθειες της Ελλάδας να δώσει κίνητρα στους καταναλωτές ώστε να δείξουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον σε μια πιο υγιεινή και βιώσιμη διατροφή είναι αναγκαίος όρος, όπως και η ελάττωση της σπατάλης τροφίμων. (Khan, 2011).

Η εφαρμογή του προγράμματος πρόληψης της δημιουργίας αποβλήτων τροφίμων είναι κρίσιμη πτυχή για την αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος που παρατηρείται στην πρωτογενή παραγωγή. Προτεραιότητα επίσης θα πρέπει να δοθεί στην ελάττωση της μικροβιακής αντοχής στον τομέα της κτηνοτροφίας που σχετίζεται με την αλόγιστη χορήγηση αντιμικροβιακών φαρμάκων στα ζώα, καθώς και στην προώθηση της παραγωγής αυγών χωρίς κλωβούς. Επιπλέον, η κοπή της ουράς των χοίρων είναι ένα σοβαρό ζήτημα που αφορά στην καλή διαβίωση των ζώων που πρέπει να βρει τρόπους η χώρα μας να διευθετήσει σύντομα. Η χρήση επικίνδυνων φυτοφαρμάκων πρέπει να ελαττωθεί στα φυσιολογικά επίπεδα, ενώ η ολοκληρωμένη φυτοπροστασία χρειάζεται βελτίωση. (Karanikolas et al., 2024)

Τέλος, η εισαγωγή των ψηφιακών δεξιοτήτων θα συμβάλλει στην πιο αποδοτική χρήση των ηλεκτρονικών εργαλείων και θα αυξήσει τη συμμετοχή στην εξ

αποστάσεως εκπαίδευση. Η παραμονή των αγροτών στην ύπαιθρο απαιτεί μεγαλύτερο εύρος ευκαιριών και πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, ενώ πρέπει να εξεταστεί ο ρόλος των γυναικών στη γεωργική παραγωγή και στις δραστηριότητες μετά τη συγκομιδή με σκοπό την επίτευξη ισότητας των φύλων. (Goufa et al., 2024)

3.5.2.4 Εκσυγχρονισμός του τομέα με την προώθηση και την ανταλλαγή της γνώσης, της καινοτομίας και της ψηφιοποίησης και την ενθάρρυνση της υιοθέτησής τους

Η αντιμετώπιση των προαναφερόμενων προκλήσεων με σκοπό την ενδυνάμωση της βιωσιμότητας της ελληνικής γεωργίας επιβάλλουν την επιτάχυνση του ψηφιακού και πράσινου μετασχηματισμού. Η απόκτηση γνώσεων και η εφαρμογή καινοτομίας είναι το κλειδί για την επιτυχία σε αυτό, συνδράμοντας γεωργούς και αγροτικές κοινότητες να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα της εποχής. Το σύστημα γεωργικής γνώσης και καινοτομίας (AKIS) αναφέρεται τόσο στη «Γεωργία» όσο και σε συναφείς αγροτικές δραστηριότητες. Η ορθή λειτουργία του AKIS θα συμβάλλει στην ανεμπόδιστη μετάδοση γνώσεων (πληροφοριών) μεταξύ των ενδιαφερομένων οι οποίοι θα μπορέσουν να κατανοήσουν τη χρησιμότητα της καινοτομίας και θα την εφαρμόσουν. Ωστόσο, οι αδυναμίες που παρουσιάζει το AKIS, καθώς και προβληματική λειτουργία των συμβουλευτικών υπηρεσιών στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, αποτελούν εμπόδια στην ανταλλαγή γνώσεων για τους γεωργούς. (Khan, 2011).

Κρίνεται επιβεβλημένη η ανάγκη καλυτέρευσης των σχέσεων μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών συμβούλων, ενώ πρέπει να διατεθεί ένα αξιόλογο χρηματικό ποσό για την κατάρτιση και τις δεξιότητές τους. Οι συμβουλευτικές υπηρεσίες και οι επιχειρησιακές ομάδες πρέπει να είναι σε θέση να αντιδρούν κατάλληλα στις αυξανόμενες ανάγκες πληροφόρησης των γεωργών σχετικά με οικονομικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές πτυχές, ενώ παράλληλα θα πρέπει να βοηθηθούν ώστε να μπορέσουν να εμπνευστούν πρωτότυπες ιδέες για πραγματοποίηση έργων επιχειρησιακών ομάδων της Ευρωπαϊκής Σύμπραξης Καινοτομίας (ΕΣΚ) είναι απαραίτητη μετά το 2020 για όλες τις χώρες της Ε.Ε. Οι αδυναμίες που παρουσιάζει το AKIS ενδεχομένως να καθυστερήσουν το χρονοδιάγραμμα μετάβασης προς ένα πιο πράσινο σύστημα γεωργίας, παρά το γεγονός ότι υπηρεσίες αντικατάστασης στην

εκμετάλλευση και την ΕΣΚ βρέθηκε πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ. Η χρηματοδότηση που πηγαίνει στην αγροτική ανάπτυξη στην Ελλάδα δεν αφομοιώνεται εντελώς. Απαιτούνται επιπρόσθετες δράσεις για την αύξηση της μετάδοσης γνώσεων και την ενδυνάμωση των σχέσεων μεταξύ έρευνας και πρακτικής. Η χρηματοδότηση σε ηλεκτρονικές υποδομές, εργαστήρια και πλατφόρμες διάδοσης πληροφοριών για την απασχόληση είναι κρίσιμη και απαραίτητη. Τέλος, χρειάζεται να δοθούν κίνητρα σε αδέκαστους συμβούλους για να μπορέσουν να αποκτήσουν τις κατάλληλες ψηφιακές γνώσεις και πρόσβασης σε δεδομένα, για να μπορέσει να γίνει πραγματικότητα η πράσινη και ψηφιακή μετάβαση. (Karanikolas et al., 2024)

3.6 Συστάσεις από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Με σκοπό την αντιμετώπιση των οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών πτυχών που εκκρεμούν, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το ελληνικό στρατηγικό σχέδιο της ΚΓΠ πρέπει να δώσει βαρύτητα στα σημεία που είναι βασικά και αναγκαία και να δοθεί έμφαση στην εδαφική ποικιλομορφία που παρουσιάζει η ελληνική ύπαιθρος, με την προώθηση ενός έξυπνου, ανθεκτικού και αναγεννητικού γεωργικού τομέα που θα εξασφαλίζει την επισιτιστική ασφάλεια. Οι συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς την Ελλάδα όπως αναφέρεται παρακάτω αναφέρονται σε αναβαθμίσεις που μπορεί να επιφέρει η Ελλάδα σε διάφορους τομείς του αγροτικού τομέα(Charatsari et al., 2024).

Η Ελλάδα δύναται να αναβαθμίσει την ανθεκτικότητα των καλλιεργειών μέσω ενός δικαιότερου μοιράσματος των άμεσων επιδοτήσεων (εισοδηματική υποστήριξη) και βελτίωση των περιβαλλοντικών προτύπων, με έμφαση στην προστασία των βοσκότοπων και στην προώθηση βιολογικών προϊόντων. Επίσης είναι σημαντικό να επιτευχθεί η αναβάθμιση της θέσης των γεωργών στην αλυσίδα εφοδιασμού με υποστήριξη δημιουργίας οργανώσεων παραγωγών και συνεταιρισμών, με έμφαση σε βιολογικά προϊόντα υψηλής ποιότητας. Συστήνεται επίσης η ανάπτυξη της ελληνικής βιοοικονομίας με την αξιοποίηση των γεωργικών αποβλήτων υποπροϊόντων για την παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας καθώς και την παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης στους γεωργούς με μέριμνα για την προστασία των μοναδικών αγροτικών τοπίων. Τέλος προτείνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η συνεισφορά της

Ελληνικής πολιτείας στην ελάττωση απωλειών θρεπτικών συστατικών και αναβάθμιση της σύστασης του εδάφους μέσω αγροτικών-οικολογικών πρακτικών και ορθότερης διαχείρισης των θρεπτικών συστατικών(Charatsari et al., 2024).

Η επαρκής εκπαίδευση και η παροχή συστάσεων στους γεωργούς είναι αναγκαίες για την υλοποίηση αυτού του στόχου. Η ορθότερη χρήση των υδάτων με τεχνικές διαχείρισης, ο εκσυγχρονισμός της αρδευτικής υποδομής (π.χ. χρήση ποικιλιών καλλιεργειών με μειωμένο βιολογικό κύκλο) και η παροχή κατάρτισης στους γεωργούς μπορεί να συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων.

Επίσης, η έμφαση στον στόχο της Πράσινης Συμφωνίας για μεγαλύτερη διεύρυνση των εκτάσεων βιολογικής καλλιέργειας μέσω κινήτρων και έρευνας (κυρίως σε ορεινές και ευάλωτες περιοχές) και άλλες μορφές γεωργίας χαμηλού αντίκτυπου και μέριμνα για την προστασία οικότοπων και της βιοποικιλότητας, την ενδυνάμωση της παραγωγικότητας με την ενδυναμωμένη επικοινωνία και τον φυσικό έλεγχο των παρασίτων. Καθώς και ο περιορισμός (όσο είναι δυνατόν) της κλιματικής αλλαγής μέσω ανθρακοδεσμευτικής (για απορρόφηση άνθρακα) γεωργίας και βιώσιμης διαχείρισης δασών και αναδάσωση των κατεστραμμένων.

Επιπλέον, η ενδυνάμωση των μέτρων προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, μπορούν να επιδιώξουν την ευαισθητοποίηση για το θέμα, και την εισαγωγή αποδοτικών καλλιεργειών που εξοικονομούν νερό και πρόληψη και προστασία από πλημμύρες. Ακόμα, η ενδυνάμωση του τοπικού πληθυσμού των αγροτικών περιοχών και αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων και προσπάθειες για την εισαγωγή νεότερων αγροτών στον κλάδο μπορούν να μειώσουν τους ανασταλτικούς παράγοντες ως προς την πρόσβαση στη γη και συμβουλές ως προς τους νεοεισερχόμενους νεαρούς γεωργούς

Απαραίτητη κρίνεται και η καταπολέμηση της φτώχειας, της ανεργίας, της ανισότητας των φύλων στην απασχόληση και μέριμνα προς την τρίτη ηλικία με καθολική πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη της υπαίθρου και αναβάθμιση των υποδομών των κοινωνικών υπηρεσιών. Για την υλοποίηση των προαναφερομένων χρειάζεται να εξασφαλιστεί η σύμπραξη των εργαλείων της ΚΓΠ με άλλα Ταμεία.

Στη συνέχεια, με βάση τις επιδιώξεις της Πράσινης Συμφωνίας/της στρατηγικής «Από το αγρόκτημα στο πιάτο», η ελάττωση της χρήσης των φυτοφαρμάκων μέσω υιοθέτησης πιο φυσικών γεωργικών πρακτικών και έμφαση

στην εκπαίδευση, η υιοθέτηση ενδεδειγμένων μέτρων για την ελάττωση της χρήσης αντιμικροβιακών στη γεωργία, συνδυάζοντας τις επιδιωκόμενες δράσεις της ΚΓΠ, καθώς και η υιοθέτηση πιο επιτεύξιμων στόχων για την ενδυνάμωση των γεωργών με γνώμονα τη βελτίωση της διαβίωσης των ζώων, με αποφυγή βάνουσων πρακτικών απέναντι στα ζώα και τη βελτίωση της βιοασφάλειας των εκμεταλλεύσεων και της πρόληψης και του ελέγχου ασθενειών, έρχονται πιο κοντά στους στόχους που έχουν θέσει.

Τέλος, γίνεται προσπάθεια για την επίσπευση της εισαγωγής της ψηφιοποίησης στη γεωργία και αγροτικές περιοχές με επενδύσεις στο σύστημα γεωργικής γνώσης και καινοτομίας και δίνεται έμφαση στις επιδιώξεις της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας για μεγαλύτερη διεύρυνση της ευρυζωνικής υποδομής και προώθηση ψηφιακών δεξιοτήτων στις αγροτικές περιοχές μέσω κατάλληλης εκπαίδευσης.

Κεφάλαιο 4

Η κατάσταση στον τραπεζικό κλάδο από την οικονομική κρίση και μετά

4.1 Οι συγχωνεύσεις στον τραπεζικό κλάδο

Η ενοποίηση αποτελεί μια ενέργεια όπου υλοποιείται παραχώρηση μετοχών, περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων της εξαγοραζόμενης εταιρείας προς την εταιρεία που θα είναι ο κύριος αποδέκτης τους. Η διαδικασία αυτή επιτρέπει στην εξαγοράζουσα τράπεζα να ασκεί εποπτεία σε άλλες τράπεζες. Οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές θεωρούνται υψίστης σημασίας δίνοντας τη δυνατότητα στα τραπεζικά ιδρύματα να διευρύνουν τις δραστηριότητες και να αυξήσουν τις συμμαχίες (Khan, 2011).

Στον εξεταζόμενο κλάδο, οι συγχωνεύσεις δίνουν τη δυνατότητα στην ενδιαφερόμενη τράπεζα να αποκτήσει τη διαχείριση τουλάχιστον του 25% της δύναμης ψήφου σε άλλη τράπεζα. Αυτή η πρακτική είναι επωφελής για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και εφαρμόζεται πιο συχνά, ύστερα από τον αρνητικό αντίκτυπο που είχε σε όλο τον κόσμο η χρηματοπιστωτική κρίση. Επιπλέον, έδωσε την ευκαιρία να ευνοηθούν από τις ευκαιρίες των οικονομιών κλίμακας. Τέλος, οι συμμαχίες είναι πολύ θετικές καθώς περιορίζουν τον αριθμό των ανταγωνιστών στις χρηματοπιστωτικές αγορές δίνοντας τη δυνατότητα σε αυτές τις τράπεζες να είναι πιο ισχυρές (Talani, 2016).

Αυτή η διαδικασία στην ουσία λαμβάνει τη μορφή «οριζόντιας συγχώνευσης», συνδυάζοντας οντότητες με παραπλήσιες δράσεις. Αυτές οι συμφωνίες δίνουν τη δυνατότητα στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ενισχυθούν και παράλληλα να διευρυνθούν και στο εξωτερικό, κερδίζοντας ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Οι περιφερειακές και πολυεθνικές τράπεζες συχνά υιοθετούν την προαναφερόμενη πρακτική προκειμένου για αποκτήσουν ισχυρή θέση στον παγκόσμιο τραπεζικό τομέα και να επιτύχουν οικονομίες κλίμακας (Antoniadis, 2014).

Σε ένα σύγχρονο χρηματοοικονομικό περιβάλλον λειτουργούν στον ίδιο χώρο και οικονομικά αναξιοπαθούσες τράπεζες που αναγκάζονται να κάνουν συγχωνεύσεις και εξαγορές, δημιουργώντας χρηματοπιστωτικά μονοπώλια. Για να ενισχύσουν τον τραπεζικό τομέα, οι κυβερνήσεις αναθέτουν την οικονομική επιβολή με σκοπό την εποπτεία και τη διαχείριση των τραπεζικών εργασιών (Rompotis, 2015).

Τα τελευταία 30 χρόνια υπήρξε μεγάλη πτώση κάποιων τραπεζών. Έτσι, οι εθελοντικές συγχωνεύσεις έχουν οδηγήσει σε σημαντική μείωση του αριθμού των τραπεζών παγκοσμίως, ειδικά μετά την ύφεση του 2007-09. Οι εξαγορασθείσες τράπεζες είναι γενικά μικρότερες και λιγότερο κερδοφόρες από τις μη εξαγορασθείσες, με χαμηλότερα έσοδα και υψηλότερα έξοδα. Οι συγχωνεύσεις θεωρούνται ως ο καλύτερος τρόπος για την ενδυνάμωση της αποτελεσματικότητας των τραπεζών, παρέχοντας ευρύτερη πρόσβαση σε πιστώσεις με χαμηλότερα επιτόκια. Ωστόσο, έχουν και αρνητικές επιπτώσεις, όπως η μείωση του ανταγωνισμού στις τοπικές τραπεζικές αγορές. Τόσο το κράτος όσο και οι συναφείς φορείς ασκούν έλεγχο στις συγχωνεύσεις (Chouliaras, 2012).

Οι κυβερνήσεις, οι κεντρικές τράπεζες και οι ρυθμιστικοί φορείς εποπτεύουν τις συγχωνεύσεις για να αποφύγουν τις ανταγωνιστικά ασταθείς αγορές του κλάδου

4.2 Οι στρατηγικές κινήσεις των τραπεζών από την οικονομική κρίση και μετά

Μετά το πέρας της οικονομικής κρίσης του 2007, οι συγχωνεύσεις τραπεζών αποτυγχάνουν γενικώς, με τις κοινοτικές τράπεζες να γίνονται πιο ευάλωτες σε συγχωνεύσεις. Εκτιμάται ότι περίπου το 90% των συγχωνεύσεων μετά την κρίση περιελάμβανε τράπεζες με κεφάλαιο λιγότερο από 1 δις ευρώ. Χάρη στην επιτυχή έκβαση των συγχωνεύσεων το διάστημα 2009-2011, ο αριθμός αυτών τους ελαττώθηκε κατά 25%. Από το 2011 και μετά οι εθελοντικές συγχωνεύσεις αποτελούν μια συνήθεια σε έναν κλάδο που έχει οδηγήσει σε μεγάλη συρρίκνωσή τους. Γενικά οι τράπεζες εφαρμόζουν αυτή την πρακτική για λόγους εμπορικής στρατηγικής και της δυνατότητας να αυξήσουν την συνολική αξία κάποιων τμημάτων τους. Ωστόσο οι κάτοχοι λιγότερο κερδοφόρων τραπεζών διαβλέποντας την καταστροφή πουλούν τις τράπεζες και αποχωρούν από τον κλάδο. Όμως, για πολλές

τράπεζες οι συγχωνεύσεις τους δίνουν την ευκαιρία για διεύρυνση της παρουσίας τους στην αγορά (Talani, 2016).

Οι συγχωνεύσεις επιτρέπουν στους αγοραστές να αποκτήσουν τράπεζες με σκοπό να διευρύνουν τη θέση τους στην αγορά και να αυξήσουν τα έσοδα. Αυτό επίσης αποτελεί μια καλή ευκαιρία για αυτές τις τράπεζες να εξασφαλίζουν κάθε φορά τα κεφάλαια που χρειάζονται διευρύνοντας τον δανεισμό. Έτσι, οι τράπεζες με μεγάλο ποσοστό αποταμιεύσεων τραβούν το ενδιαφέρον των αγοραστών που πληρώνουν αδρά ασφαλιστικά τέλη πάνω από την καταγεγραμμένη αξία υποστηρίζοντας αυτή την προοπτική

Οι βασικοί αποδέκτες των συγχωνεύσεων είναι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα με πανομοιότυπα γεωγραφικά και εμπορικά χαρακτηριστικά. Αυτά τα κοινά σημεία επιτρέπουν στις συγχωνευόμενες δομές να βάλουν χρήματα στην άκρη για να πραγματοποιήσουν μελλοντικές φιλοδοξίες. Εξαιτίας αυτής της ενέργειας, οι τράπεζες τροποποιούν τα χαρτοφυλάκά τους, περιορίζοντας στο ελάχιστο τις απειλές, ενώ διαχειρίζονται αποδοτικά τα κεφάλαια που λαμβάνουν και υλοποιούν ενέργειες που τους εξασφαλίζουν προμήθεια (Chouliaras, 2012).

Ωστόσο, οι εξαγορασθείσες τράπεζες παρουσιάζουν ανομοιομορφία ως προς τον όγκο, την κερδοφορία και την κατάσταση. Τέλος, σε δύσκολες περιόδους, οι συγχωνεύσεις και εξαγορές χρησιμοποιούνται για την ενδυνάμωση της εικόνας των τραπεζών (Liargovas & Repousis, 2011).

4.3 Μελέτες περίπτωσης στρατηγικών δράσεων της τράπεζας Πειραιώς

4.3.1 Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε.

Η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος δημιουργήθηκε το 1929 ως μη κερδοσκοπικός οργανισμός με επιδίωξη την παροχή δανείων στον αγροτικό τομέα προκειμένου να ενδυναμώσει τον κλάδο. Τη δεκαετία του 1950, η ΑΤΕ διεύρυνε τις δραστηριότητές της στη μεταποίηση αγροτικών προϊόντων, ενώ το 1990 διευρύνθηκε περαιτέρω στον μη γεωργικό τομέα, αναπτύσσοντας και προωθώντας νέα χρηματοοικονομικά προϊόντα. Τέλος, το 2000 εισήχθη στο Χρηματιστήριο Αθηνών (Μπαλωμένου, 2014).

Από το 2010 η ΑΤΕ έλαβε μέρος σε πρόγραμμα αναδιάρθρωσης προκειμένου να επιτύχει μια μακροπρόθεσμη οικονομική βιωσιμότητα. Έως το 2011, η ΑΤΕ κατόρθωσε να αποκτήσει 468 καταστήματα εκ των οποίων ορισμένα βρίσκονται στη Ρουμανία και τη Γερμανία, καθώς και 912 ΑΤΜ, με μεγάλο αριθμό υπαλλήλων.

Τέλος, το έτος 2012, η Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδος ακολούθησε πλάνο αναδιάρθρωσης (Νόμος 4021/2011) όπου τα υγιή περιουσιακά στοιχεία της μετατοπίστηκαν στην Τράπεζα Πειραιώς, ενώ τα υπόλοιπα παρέμειναν σε "αδύναμες" τράπεζες προς εκκαθάριση (Μπαλωμένου, 2014). Το υγιές τμήμα της ΑΤΕ αφορά περισσότερο πρόσφατα δάνεια, επενδύσεις στον χρηματοοικονομικό κλάδο, χαρτοφυλάκια με τίτλους και καταθέσεις και υποχρεώσεις προς το Ευρωσύστημα.

4.3.2 Γενική Τράπεζα της Ελλάδος

Η Γενική Τράπεζα της Ελλάδος αποτελούσε ένας οργανισμός που παρείχε υπηρεσίες στον τραπεζικό και χρηματοοικονομικό κλάδο. Η δημιουργία της το 1937 υλοποιήθηκε μέσα από τα κεφάλαια του Μετοχικού Ταμείου Στρατού. Ωστόσο, ξεκίνησε τη διεργασία διαπραγμάτευσης των μετοχών της το έτος 1985 στο Χρηματιστήριο Αθηνών (Talani, 2016). Η Societe Generale έλαβε το 50,01% των μετοχών το έτος 2004, δίνοντάς της άλλο όνομα (Geniki Bank) και ενδυναμώνοντας το μερίδιο της. Το 2010 ο Όμιλος διέθετε 1.765 άτομα ως υπαλλήλους, ωστόσο αναγκάστηκε να ελαττώσει τον αριθμό, το 2011 κατά 200 άτομα.

4.3.3 Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε.

Η Τράπεζα Πειραιώς δημιουργήθηκε το 1916 και λειτουργούσε ως ιδιωτική για σχεδόν 60 χρόνια, όταν το Ελληνικό Δημόσιο ανέλαβε την εποπτεία της. Το 1991 ιδιωτικοποιήθηκε εκ νέου. Από το 1997 έως το 2000, έλαβε μαζικά τις εγχώριες δραστηριότητες της Chase Manhattan Bank, της Credit Lyonnais Hellas Bank, της National Westminster Bank, της Τράπεζας Μακεδονίας-Θράκης και της Τράπεζας Χίου, ενώ το έτος 2002 εξαγόρασε την ETBAbank.

Το 2005, διεύρυνε τις δράσεις της στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και την Ανατολική Μεσόγειο, εξαγοράζοντας την Eurobank Βουλγαρίας, την Atlas Bank στη Σερβία, την Egyptian Commercial Bank και την International Commerce Bank στην Ουκρανία. Το 2008 ξεκίνησε δημιούργησε τράπεζα στην Κύπρο. Έως το 2014, ο

Όμιλος της Τράπεζας Πειραιώς διέθετε 803 καταστήματα είχε στελεχώσει 22.372 υπαλλήλους.

4.4 Η εξαγορά της Αγροτικής Τράπεζας από την Τράπεζα Πειραιώς

Τον Ιούλιο του 2012, η Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδος επέλεξε να μετακινήσει το εύρωστο κομμάτι της ΑΤΕ στην Τράπεζα Πειραιώς, ύστερα από αποδοχή αυτής της πρότασης από το ΤΧΣ. Το υγιές τμήμα εμπεριείχε ενήμερο δανειακό χαρτοφυλάκιο αλλά και καταθέσεις. Η απόκλιση ως προς την αξία μεταβιβαζόμενων στοιχείων ενεργητικού και παθητικού εξασφαλίζεται από το ΤΧΣ.

Το εύρωστο κομμάτι εμπεριέχει κυρίως το πρόσφατο χαρτοφυλάκιο δανείων και χρεογράφων καθώς και γενικά τις αποταμιεύσεις. Η απόκλιση στην αξία του στο σύνολό του επιφορτίζει το ΤΧΣ, σύμφωνα με την νομοθεσία. Κάποιες από τις προϋποθέσεις που θέτει η εν λόγω συμφωνία, όπως τους οποίους είχε κοινοποιήσει την ίδια χρονική περίοδο η ιστοσελίδα www.bankingnews.gr, αποτελούν τα ακόλουθα :

1. Η επιλογή για τη διαίρεση της ΑΤΕ σε «καλές» και «κακές» τράπεζες αποτέλεσε μνημονιακή υποχρέωση, επειδή μονάχα τα 14,293 από τα 15,741 δισ. ευρώ καταθέσεων ήταν κατοχυρωμένα. Αυτό το γεγονός οδήγησε σε 1,448 δισ. ευρώ μη εγγυημένες αποταμιεύσεις και η ΑΤΕ επιφορτίστηκε με δεσμεύσεις της τάξης των 387 εκατ. ευρώ προς άλλες τράπεζες. Η ΑΤΕ επιβάλλεται να κάνει ανακεφαλαιοποίηση, την οποία το κράτος δεν έχει υποχρεώσει, με αποτέλεσμα η τρόικα να αξιώνει τη διαίρεση σε καλή και κακή τράπεζα.
2. Τα ταμειακά διαθέσιμα καθώς και όλες οι καταθέσεις της τράπεζας πηγαίνουν στην καλή τράπεζα (good bank) και κατ' επέκταση στην Πειραιώς. Επίσης, το σύνολο των ακινήτων αλλά και τα δικαιώματα της ΑΤΕ, όπως και ένα χαρτοφυλάκιο ομολόγων 675 εκ. ευρώ, επίσης πηγαίνουν στην καλή τράπεζα.
3. Οι εταιρικές σχέσεις, τα καθήκοντα καθώς και οι αξιώσεις των μετόχων της ΑΤΕ δεν μεταβιβάζονται στην Πειραιώς, αλλά ενώνονται σε ένα δυνατό και υγιές ίδρυμα. Επιπλέον, δεν δύναται να μεταβιβαστούν το χαρτοφυλάκιο ομολογιακού δανείου με μικρότερο ποσοστό εξασφάλισης. Η ABG Finance επεδίωκε την κυκλοφορία χρεογράφων. Η Bad Bank διαχειρίζεται παράλληλα μια σειρά από εταιρείες όπως: η

ΑΤΕ Τεχνική Ενημέρωση, Ελλ. Βιομ. Ζάχαρης (EBZ), Δωδώνη καθώς και άλλες. Τέλος η Elbiz διοικείται και αυτή από την Bad Bank.

4. Μεταβιβάζονται παράλληλα οι ριψοκίνδυνες αξιώσεις οι οποίες εμπεριέχουν τόσο δικαιώματα όσο και καθήκοντα (π.χ. αποζημιώσεις εργαζομένων) της ΑΤΕ, 46 διεκδικήσεις προς την ΣΕΚΑΠ από την ΑΤΕ καθώς προς τους αγροτικούς συνεταιρισμούς στα Μουδανιά και τη Λευκάδα, τα χρηματικά ποσά των καθυστερούμενων φορολογικών υποχρεώσεων της Αγροτικής, η πλήρης δέσμευση από Ασφαλιστικά Ταμεία καθώς και όλος ο όγκος των συναλλαγών με στόχο την ανταλλαγή επιτοκίων με εταίρο την Nomura και Barclays.

4.5 Η εξαγορά της Γενικής Τράπεζας από την Τράπεζα Πειραιώς

Το 2014 η Τράπεζα Πειραιώς υλοποίησε επιτυχώς την εξαγορά όλων του 99% συμμετοχών της Société Générale στη Geniki Bank μετά την εξασφάλιση όλων των απαιτούμενων εγκρίσεων. Η ειδικά διαμορφωμένη επένδυση της Société Générale έφθασε σε 460 εκατ. ευρώ, σε σχέση με την αντίστοιχη ύψους 444 εκατ. ευρώ που αναφερθεί το 2012. Έκτοτε, η αξιοπιστία της αναβαθμίστηκε όταν απέκτησε την κυριότητα μιας κεφαλαιακά αναδιαρθρωμένης τράπεζας όπως ήταν η Geniki Bank.

Τα βασικότερα χαρακτηριστικά της συμφωνίας είναι η γενική επένδυση στη Societe Generale αγγίζει τα 444 εκατ. ευρώ, υπό την προϋπόθεση επωφελούς αναπροσαρμογής της καθολικής αξίας των περιουσιακών στοιχείων της Γενικής Τράπεζας κατά την καταληκτική ημερομηνία. Το ποσό το οποίο θα διατεθεί για την περάτωση της συναλλαγής αποτελείται από δύο τμήματα: α) προπληρωμή των 281 εκ. ευρώ μέσω της κεφαλαιακά αναδιαρθρωμένης Γενικής Τράπεζας για κεφαλαιακή ενίσχυση στο άμεσο μέλλον, όπως υποδεικνύεται από την Τράπεζα της Ελλάδος και β) εγγύηση εκ μέρους της Société Générale των εκδοθέντων χρεογράφων της Τράπεζας Πειραιώς. Τα ομόλογα εξασφαλίζουν δυνατότητα σε αύξηση κεφαλαίου που έχει ως αποτέλεσμα να λάβει η Société Générale περίπου το 0,5% του μετοχικού κεφαλαίου της Τράπεζας Πειραιώς ή μεταβάλλονται χωρίς παρέμβαση σε δάνεια κεφαλαιακής χρηματοδότησης που ανήκει στην κατηγορία 1 με σύστημα μόνιμης απομείωσης οφειλών (Amerani, & Michailidis, 2024).

Κεφάλαιο 5

Στρατηγικός σχεδιασμός τράπεζας για την αποτελεσματική και αποδοτική είσοδο στον αγροτικό τομέα

5.1 Ανάλυση SWOT του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα

Για να διεισδύσει επιτυχώς μια τράπεζα στον αγροτικό τομέα, απαιτείται στρατηγικός σχεδιασμός που υπερβαίνει την απλή παροχή τραπεζικών υπηρεσιών. (Amerani, & Michailidis, 2024).

Πρώτον, απαιτείται μια ολοκληρωμένη οικολογική ανάλυση για την κατανόηση της γεωγραφίας, των προτύπων της γεωργικής παραγωγής, καθώς και των χωρικών και γεωγραφικών προτύπων. Αυτή η έρευνα θα καθοδηγήσει την τράπεζα στον καθορισμό σαφών στόχων και στον σχεδιασμό της στρατηγικής εισόδου, στην επιλογή χρηματοοικονομικών προϊόντων που ανταποκρίνονται στις ανάγκες του αγροτικού πληθυσμού, όπως πιστώσεις, επενδυτική γεωργία ή τεχνολογικές καινοτομίες κ.λπ. Η εισαγωγή υψηλής ποιότητας γεωργικής γνώσης και συνεργασιών με τοπικούς οργανισμούς και συνεταιρισμούς θα συμβάλει σημαντικά στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης της τράπεζας και μπορεί να βοηθήσει στην απόκτηση μεριδίου αγοράς. Ταυτόχρονα, η χρήση ψηφιακών λύσεων για τον εξορθολογισμό των διαδικασιών, τη μείωση του λειτουργικού κόστους και την παροχή εξατομικευμένων υπηρεσιών μπορεί να επεκτείνει τον τραπεζικό τομέα και να επιτύχει βιώσιμη ανάπτυξη και, τελικά, τη συνεχή έρευνα και βελτίωση των υπηρεσιών του για την κάλυψη των μεταβαλλόμενων αναγκών των αγροτικών περιοχών (Paschalidou, A., & Tsatiris, 2021).

Στην καρδιά της ελληνικής οικονομίας, η γεωργία είναι ένας σημαντικός τομέας, ως βασικός μοχλός εθνικής ανάπτυξης και απασχόλησης. Ωστόσο, όπως κάθε έργο μεγάλης παραγωγικής ικανότητας, δεν ήταν χωρίς δυνατότητες αποτυχίας, αλλά αντιμετώπισε πολλές προκλήσεις και ευκαιρίες. Απαιτείται μια ολοκληρωμένη ανάλυση SWOT (Δυνατά σημεία, Αδυναμίες, Ευκαιρίες, Απειλές) για να προσδιοριστεί η πραγματική κατάσταση του κλάδου στην Ελλάδα. Αυτή η προσέγγιση επιτρέπει να ελέγχεται η εσωτερική δυναμική, καθώς και οι εξωτερικές επιρροές στη διαδικασία. Μόνο μέσω μιας τέτοιας ανάλυσης μπορούν να εντοπιστούν

στρατηγικές που ενισχύουν τα δυνατά σημεία, αντισταθμίζουν τις αδυναμίες, εκμεταλλεύονται ευκαιρίες και μετριάζουν τις απειλές. Η καλύτερη κατανόηση αυτών των θεμάτων θα βοηθήσει στη διαμόρφωση πολιτικών και στρατηγικών που θα διασφαλίσουν τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα και ανταγωνιστικότητα της ελληνικής γεωργίας (Bitsopoulou et al., 2024)

5.1.1 Εσωτερικό Περιβάλλον

Στο πλαίσιο της αναθεώρησης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΓΠ), η παρακολούθηση και η αξιολόγηση δεικτών (II) είναι η ανάπτυξη. Η βαθμολογία ΔΤΚ, που αποτελεί βασικό δείκτη της αποτελεσματικότητας των δραστηριοτήτων της ΚΓΠ, αξιολογείται στο τέλος κάθε περιόδου για να αξιολογηθεί ο βαθμός στον οποίο έχουν επιτευχθεί προκαθορισμένοι στόχοι. Για μια πιο ακριβή και ολοκληρωμένη ανάλυση, χρειάζεται να συλλεχθούν πρόσθετα στατιστικά και στατιστικά δεδομένα από αξιόπιστες, επίσημες πηγές καθιστώντας το σύστημα πιο σταθερό. Επιπλέον, δίνεται έμφαση στην ανασκόπηση των εμπειριών και των διδαγμάτων που αντλήθηκαν από την εφαρμογή των δραστηριοτήτων της ΚΓΠ σε προηγούμενες και τρέχουσες περιόδους προγράμματος. Αυτός ο μηχανισμός ανάδρασης είναι κρίσιμος για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της πολιτικής. Τέλος, το εύρος της ανάλυσης επεκτάθηκε μέσω εννοιών και σεναρίων που προσδιορίστηκαν στη διαδικασία συνέντευξης με ενδιαφερόμενους φορείς, με αποτέλεσμα η συμπερίληψη να ήταν ανοιχτή και διαφανής (Charatsari et al., 2024)

5.1.2 Εξωτερικό περιβάλλον

Κανονιστικό Πλαίσιο και Εξελίξεις: Σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, το ρυθμιστικό πλαίσιο που διέπει την παραγωγή αγροδιατροφής εξελίσσεται συνεχώς. Οι νέοι νόμοι, κανονισμοί και πρότυπα που σχετίζονται με την ασφάλεια των τροφίμων, την επισήμανση, την προστασία του περιβάλλοντος και την καλή διαβίωση των ζώων έχουν επηρεάσει άμεσα τις γεωργικές πρακτικές και προϊόντα. Αυτές οι αλλαγές απαιτούνται συχνά από κατασκευαστές και επιχειρήσεις, καθώς και επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και διαδικασίες. Η διαχείριση και η αξιοποίηση του διαρκώς μεταβαλλόμενου νομικού τοπίου με την πάροδο του χρόνου αποτελούν βασικά στοιχεία επιτυχίας σε αυτόν τον τομέα.

Διεθνείς Τάσεις και Καταναλωτικές Συνήθειες: Σε παγκόσμιο επίπεδο, γίνονται σημαντικές αλλαγές στη συμπεριφορά των καταναλωτών και στις προτιμήσεις των τροφίμων. Η αύξηση της ευαισθητοποίησης για την υγεία και την ευεξία έχει οδηγήσει σε αύξηση της δημοτικότητας των φυσικών, φυτικών και λιγότερο επεξεργασμένων τροφίμων. Ταυτόχρονα, οι περιβαλλοντικές ανησυχίες οδήγησαν σε αύξηση της ζήτησης των καταναλωτών για τοπικά και εποχιακά προϊόντα και μεθόδους παραγωγής που ελαχιστοποιούν ωστόσο τα περιβαλλοντικά αποτυπώματα. Αυτό παρέχει καινοτόμους που μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες της αγοράς.

Εξωγενείς Παράγοντες και Επιπτώσεις: Η βιομηχανία αγροδιατροφής επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από εξωτερικούς παράγοντες, όπως η κλιματική αλλαγή, η πανδημία COVID-19 και οι διεθνείς εμπορικές συμφωνίες. Η κλιματική αλλαγή φέρνει ακραία καιρικά φαινόμενα, όπως ξηρασίες και πλημμύρες, που επηρεάζουν τις αποδόσεις των καλλιεργειών και απειλούν την επισιτιστική ασφάλεια. Η πανδημία COVID-19 διατάραξε την προσφορά και επηρέασε τη συμπεριφορά των καταναλωτών, υπογραμμίζοντας την ανάγκη ενίσχυσης της προσφοράς. Επιπλέον, οι διαπραγματεύσεις του ΠΟΕ, καθώς και οι διμερείς και πολυμερείς συμφωνίες εντός της ΕΕ, συνεχίζουν να διαμορφώνουν το διεθνές εμπορικό περιβάλλον και παρέχουν στους παραγωγούς και τους εξαγωγείς ευκαιρίες και προκλήσεις. Η κατανόηση και η ανταπόκριση σε αυτούς τους εξωτερικούς παράγοντες είναι απαραίτητη για την επιτυχία και την ανταγωνιστικότητα. (Charatsari et al., 2024) Σύμφωνα με τις ανάγκες για την προετοιμασία του στρατηγικού σχεδίου της ΚΓΠ 2021-2027 θα ακολουθήσει στις ενότητες που ακολουθούν μια σχετική με το παρόν στρατηγικό σχεδιασμό SWOT analysis- Ανάλυση ΑΔΕΑ (Αδυναμίες, Δυνάμεις, Ευκαιρίες Απειλές).

5.2 Δυνάμεις

Στο ευρύτερο πλαίσιο της ελληνικής οικονομίας, ο αγροτικός τομέας είναι πολύ πιο σημαντικός, αντικατοπτρίζοντας τον σημαντικό του ρόλο και τις μεγάλες προοπτικές του. Τα μοναδικά εδάφη της Ελλάδας, σε συνδυασμό με τις κλιματολογικές της συνθήκες, δημιουργούν ευκαιρίες για την καλλιέργεια μιας μεγάλης ποικιλίας καλλιεργειών με πυκνότητα θρεπτικών συστατικών. Από ελιές και

πατάτες μέχρι νόστιμα φρούτα και λαχανικά, η Ελλάδα προμηθεύει γενναιόδωρα προϊόντα που συχνά φέρουν ετικέτα προέλευσης, πράγμα που σημαίνει ότι έχει κάνει την Ελλάδα πιο ανταγωνιστική από ποτέ. Επιπλέον, ο συνδυασμός της εγχώριας γνώσης και της σύγχρονης τεχνολογίας έχει οδηγήσει στην ανάπτυξη γεωργικών πρακτικών που συνδυάζουν την ποιότητα και την αυθεντικότητα με μοναδικό τρόπο.

Οι μικρές οικογενειακές φάρμες έχουν ανθρώπινο πρόσωπο στις λειτουργίες τους, συμβάλλοντας στη διατήρηση της διαφορετικότητας και στη διατήρηση των παραδόσεων. Επιπλέον, η γεωργία είναι σημαντικός εργοδότης σε πολλές αγροτικές περιοχές της χώρας, παρέχοντας θέσεις εργασίας και συντηρώντας τις κοινότητες, ενισχύοντας έτσι την κοινωνική συνοχή. Τέλος, η στροφή προς τη βιώσιμη και βιολογική γεωργία άνοιξε νέες ευκαιρίες για τη γεωργία, καθιστώντας τον κλάδο πιο ανθεκτικό στις προκλήσεις του χρόνου που έρχεται και θα είναι επίσης πιο ελκυστικός για νέους αγρότες που επιθυμούν να επενδύσουν στη γεωργία. Συγκεντρωτική απεικόνιση των δυνάμεων παραθέτεται στον Πίνακα 5.1.

Πίνακας 5-1: Συνοπτική παρουσίαση δυνάμεων αγροτικού τομέα στην Ελλάδα

Συνοπτική παρουσίαση δυνάμεων αγροτικού τομέα στην Ελλάδα	
1. Στην ελληνική γεωργία, παρατηρούνται αξιοσημείωτες διαφορές στην εξάρτηση από τις άμεσες πληρωμές, με τις φάρμες άλλων δέντρων (εκτός της ελιάς και της αμπέλου) να παρουσιάζουν τη χαμηλότερη εξάρτηση.	
2. Οι τομείς της κηπουρικής και της ανθοκομίας χαρακτηρίζονται από μοναδική δυναμική.	
3. Στην κτηνοτροφική παραγωγή οικονομική κυριαρχία έχουν η χοιροτροφία και η πτηνοτροφία, με το αγροτικό τους εισόδημα να προέρχεται κυρίως από την αγορά και όχι από επιδοτήσεις.	
4. Η εκτροφή προβάτων και η μικτή παραγωγή παρουσιάζουν δυναμική, με τις εγχώριες φυλές να σημειώνουν τα μεγαλύτερα κέρδη στην παραγωγή προϊόντων υψηλής ποιότητας με τις κατάλληλες βελτιώσεις.	
5. Το ποσοστό των εκμεταλλεύσεων που λαμβάνουν πρόσθετη στήριξη για τους μικροϊδιοκτήτες είναι τριπλάσιο από τον μέσο όρο της ΕΕ, με τις περισσότερες από αυτές να έχουν οικονομικό μέγεθος και να ειδικεύονται σε τομείς υψηλότερου εισοδήματος.	
6. Η ειδική επιδότηση για το βαμβάκι διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της καλλιέργειας σε 46.000 αγροκτήματα, καθιστώντας το μεγαλύτερο εξαγωγικό προϊόν της	

χώρας.
7. Η υποστήριξη του Πυλώνα Ι παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της γεωργίας στις ορεινές περιοχές, καθώς το μέσο εισόδημα ανά αγρόκτημα υπερβαίνει τον μέσο όρο όλων των εκμεταλλεύσεων της χώρας.

5.3 Αδυναμίες

Στον ελληνικό αγροτικό τομέα, οι δυνατότητες αγροτικής παραγωγής μπλοκάρονται από κάποιες ελλείψεις που εμποδίζουν την πλήρη εκμετάλλευσή τους. Ο κατακερματισμός των αγροτικών κοινοτήτων, μέσω της δημιουργίας μικρών, συχνά υπανάπτυκτων κοινοτήτων, μειώνει τις επενδυτικές ευκαιρίες σε νέες τεχνολογίες που δεν είναι διαθέσιμες και οι προϋπολογισμοί δεν χρησιμοποιούνται αποτελεσματικά. Ταυτόχρονα, η γήρανση του αγροτικού πληθυσμού και η δυσκολία προσέλκυσης νέων αγροτών το κάνουν αυτό ανησυχητικό, αλλά η έλλειψη ειδικευμένων γεωργών δυσχεραίνει την υιοθέτηση σύγχρονων μεθόδων γεωργίας. Οι περιορισμένοι πόροι, καθώς και οι διαδικασίες μετά από αιτήματα επιχορήγησης, είναι μερικά από τα εμπόδια στην ανάπτυξη του κλάδου. Επιπλέον, οι ανεπαρκείς υποδομές, όπως η αποχετεύσεις και οι δρόμοι, μειώνουν την αποδοτικότητα. Τέλος, με την αυξανόμενη εξάρτηση από τις ελληνικές γεωργικές καλλιέργειες και τη διείσδυση των ελληνικών αγροτικών προϊόντων στην παγκόσμια αγορά τουλάχιστον όχι γενικά, αυτό έχει απαιτήσει αλλαγές στις γεωργικές πρακτικές και οι σύγχρονες γεωργικές πρακτικές έχουν γίνει σημαντικές (Paschalidou, & Tsatiris, 2021). Συγκεντρωτική απεικόνιση των αδυναμιών παραθέτεται στον Πίνακα 5.2

Πίνακας 5-2: Συνοπτική παρουσίαση αδυναμιών του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα

Συνοπτική παρουσίαση αδυναμιών του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα
1. Η ελληνική γεωργία χαρακτηρίζεται από μεγάλη εξάρτηση από άμεσες πληρωμές, με το 78% των εκμεταλλεύσεων να βασίζεται σε αυτές, ιδίως στους τομείς των σιτηρών, άλλων αροτραίων καλλιεργειών, των βοοειδών, της ελαιοκαλλιέργειας και της αμπελουργίας. Παρά τις επιδοτήσεις, αυτοί οι τομείς έχουν χαμηλότερη από τη μέση ευρωπαϊκή Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής (ΑΕΠ) ανά αγρόκτημα.
2. Η παρουσία εκμεταλλεύσεων που ειδικεύονται στα καρποφάγα ζώα είναι περιορισμένη, ενώ η χώρα έχει πολύ χαμηλή αυτάρκεια στο χοιρινό.
3. Στον τομέα των βοοειδών, το γεωργικό εισόδημα είναι υψηλότερο από τον μέσο

όρο της ΕΕ, αλλά βασίζεται αποκλειστικά σε άμεσες πληρωμές, χωρίς να συμβάλλει στη βελτίωση του εμπορικού ελλείμματος στον τομέα του βοείου κρέατος.

4. Υπάρχει σημαντική ανισότητα στην κατανομή των άμεσων ενισχύσεων, με το 10% των εκμεταλλεύσεων να λαμβάνει το 48% από αυτές, ενώ το 45% των μικροϊδιοκτητών λαμβάνει μόνο το 10%.

5. Ο πολλαπλός κατακερματισμός της συνολικής βοήθειας σε 19 τομείς συμβάλλει στην αύξηση της ανισότητας.

6. Οι επιδοτήσεις βαμβακιού δεν συσχετίζονται με την ποιότητα, ενώ οι ειδικές επιδοτήσεις για φυσικά περιορισμένες περιοχές δεν αντισταθμίζουν επαρκώς τις διαφορές στο GEO σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο.

5.4 Ευκαιρίες

Ο ελληνικός αγροτικός τομέας, παρά τις σημαντικές προκλήσεις, έχει μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης και καινοτομίας. Η αυξανόμενη ζήτηση για τοπικά και αντισυμβατικά προϊόντα δίνει στους Έλληνες κατασκευαστές την ευκαιρία να εισέλθουν σε νέες ανταγωνιστικές αγορές εναντίον της. Η υιοθέτηση σύγχρονων τεχνολογιών στη γεωργία, μπορεί να αυξήσει την αγροτική παραγωγικότητα και να μειώσει το κόστος. Επιπλέον, ο αγροτουρισμός έχει επίσης αναδειχθεί ως μια πολλά υποσχόμενη οικονομική ευκαιρία και μπορεί να προσφέρει μια αυθεντική αναπαράσταση του ελληνικού τοπίου και πολιτισμού και θα συνδυάσει την κατασκευή και τη φιλοξενία. Τέλος, μεγάλη σημασία έχει η προοπτική εξαγωγής ελληνικών αγροτικών προϊόντων στις διεθνείς αγορές, ιδιαίτερα στην περίπτωση προϊόντων όπως το ελαιόλαδο και τα φρούτα και λαχανικά, όπου η σωστή διανομή και τυποποίηση μπορεί να εγγυηθεί επιτυχία και αποδοχή. Συγκεντρωτική απεικόνιση των ευκαιριών παραθέτεται στον Πίνακα 5.3

Πίνακας 5-3: Συνοπτική παρουσίαση ευκαιριών του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα

Συνοπτική παρουσίαση ευκαιριών του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα

1. Η νέα στρατηγική της ΕΕ «Από το αγρόκτημα στο πιρούνι» ανοίγει ευκαιρίες για παραδοσιακή γεωργία, όπως ορυζώνες, ελαιώνες και αμπελώνες.

2. Η διεθνής ζήτηση για προϊόντα χαμηλών εκπομπών άνθρακα και τρόφιμα που

τονώνουν το ανοσοποιητικό έχει δημιουργήσει νέα ευκαιρίες με αύξηση πωλήσεων σε φρούτα και φρέσκα λαχανικά.

3. Επιπλέον, με τη διαθεσιμότητα μεγάλων εγκαταστάσεων παραγωγής τροφίμων, τη μειωμένη εξάρτηση από εισαγόμενα συστατικά και την αφθονία των φυσικών συστατικών στη διατροφή του πλούτου τους αύξησε την ανάπτυξη της γεωργίας.

4. Η νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) παρέχει ισχυρά εργαλεία για την υποστήριξη αυτής της εξέλιξης.

5. Οι πρακτικές αστικής ανάπτυξης μπορούν να ενισχύσουν την εγγενή ποικιλότητα της άγριας ζωής μέσω δημόσιων πολιτικών και ιδιωτικών επενδύσεων.

6. Η διατήρηση της ΚΓΠ της Ελλάδας σε ιστορικά επίπεδα, σε συνδυασμό με πρόσθετους πόρους από το Ταμείο Ανάκαμψης, παρέχει σημαντική δημοσιονομική ευελιξία. Επιπλέον, ο εσωτερικός συντονισμός και η εφαρμογή της επείγουσας βοήθειας θα αναδιανείμει τη βοήθεια σε μεσαίες και μεγάλες εκμεταλλεύσεις, ενισχύοντας τη συνεργασία της κοινότητας με περιφερειακή ολοκλήρωση.

7. Τέλος, το Υπουργείο Οικονομικών συνεχίζει να ενισχύει τις προοπτικές του αγροτικού τομέα, με την παροχή επιδοτήσεων στους μικροκαλλιεργητές και τη στήριξη άλλων τομέων, με την παροχή εθελοντικών επιδοτήσεων που.

8. Η διατήρηση της υποστήριξης δικτύου, με ευκαιρίες βελτίωσης της ποιότητας του δικτύου είναι ένα άλλο βασικό πλεονέκτημα, αλλά σε περιβάλλοντα με περιβαλλοντικούς περιορισμούς, οι μεγάλοι έχουν το δικαίωμα να επωφεληθούν από την αναγνώριση τοποθεσιών υψηλής φυσικής αξίας.

5.5 Απειλές

Για τον ελληνικό αγροτικό τομέα, οι απειλές είναι σοβαρές για την ποιότητα της αγροτικής παραγωγικότητας και την ποιότητα του ίδιου του κλάδου. Η κλιματική αλλαγή αναδεικνύεται ως μία από τις σημαντικότερες απειλές, καθώς τα ακραία καιρικά φαινόμενα – ξηρασίες, πλημμύρες, κυκλώνες – προκαλούν σημαντικές ζημιές στις καλλιέργειες, μειώνοντας τη χρήση των αποδόσεων και αυξάνοντας το

λειτουργικό κόστος. Ταυτόχρονα, η άνοδος της θερμοκρασίας δημιουργεί ένα ιδανικό περιβάλλον για την εξάπλωση ασθενειών και παρασίτων, προσθέτοντας στις προκλήσεις των αγροτών. Επιπλέον, ο ισχυρός ξένος ανταγωνισμός και η εισαγωγή συχνά φθηνών προϊόντων δυσκολεύουν τη συνεχιζόμενη αγροτική παραγωγή της ελληνικής γεωργίας, ενώ το αποτέλεσμα της εκκένωσης των νοικοκυριών, ιδιαίτερα των νέων, είναι η γήρανση και η ανεργία των Ελλήνων εργαζομένων. Τέλος, η έλλειψη οικονομικών πόρων και η έλλειψη πρόσβασης σε σύγχρονες γεωργικές εισροές και πρακτικές παραγωγής έχουν επίσης προσθέσει στις προκλήσεις που εμποδίζουν την ανάπτυξη και τη βιωσιμότητα της ελληνικής γεωργίας. Συγκεντρωτική απεικόνιση των απειλών παραθέτεται στον Πίνακα 5.3

Πίνακας 5-4: Συνοπτική παρουσίαση απειλών του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα

Συνοπτική παρουσίαση απειλών του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα
1. Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει η γεωργία είναι πολύπλευρες και απαιτούν επείγουσα και εστιασμένη δράση.
2. Η κλιματική αλλαγή αναδεικνύεται ως μία από τις σημαντικότερες απειλές, η οποία έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει αρνητικά τα επίπεδα αγροτικής παραγωγικότητας, μειώνοντας την αγροτική παραγωγικότητα και τα εισοδήματα των αγροτών στα χωράφια που έλαβαν.
3. Ταυτόχρονα, η εξάρτηση από εισαγόμενα χημικά, συχνά άσχετα με τις μικρές τοπικές εκμεταλλεύσεις, αυξάνει το κόστος και εμποδίζει την αγροτική ανάπτυξη της χώρας.
4. Η διαθεσιμότητα εργατικού δυναμικού είναι επίσης ένα σημαντικό ζήτημα, καθώς πιθανές διακοπές της εργασίας στον αγρό μπορεί να οδηγήσουν σε καθυστερήσεις και μειωμένη παραγωγικότητα.
5. Η κτηνοτροφία συγκαταλέγεται επίσης μεταξύ των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν, με μειωμένη διαθεσιμότητα ζωοτροφών, κάτι που δημιουργεί αβεβαιότητα.
6. Επιπλέον, ο αντίκτυπος της κτηνοτροφίας στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου αναδεικνύεται επίσης ως ζήτημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί με βιώσιμο τρόπο.
7.Ταυτόχρονα, η αυξανόμενη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση φέρνει ανοιχτά τις αρνητικές επιπτώσεις των λυμάτων από τη γεωργία και την κτηνοτροφία, όπως τα απορρίμματα ελιάς, γεγονός που καθιστά πιο ενδιαφέρουσα την πιο προσεκτική ματιά.

8. Τέλος, η διαχείριση του Ταμείου Ανάκαμψης είναι πολύ ανησυχητική και ο κίνδυνος κακής χρήσης γίνεται εμφανής.

Η χρήση του ορισμού του «μεγάλου αγρότη» και η καθυστέρηση στην εισαγωγή βοσκοτόπων σε κρίσιμες περιοχές επιλύει το πρόβλημα των υφιστάμενων προκλήσεων, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για αποτελεσματικές και ολοκληρωμένες προσεγγίσεις για την αξιολόγηση της γεωργικής απόδοσης.

5.2 Ανάπτυξη προγράμματος εισόδου στον αγροτικό τομέα από τη Τράπεζα Πειραιώς

Η Τράπεζα Πειραιώς ιδρύθηκε το 1916 και ήταν αρχικά κοινοπραξία τραπεζών. Το σημείο καμπής στην ελληνική ιστορία σημειώθηκε το 1975, όταν η ελληνική κυβέρνηση ανέλαβε την εξουσία. Η περίοδος του κρατικού ελέγχου συνεχίστηκε μέχρι τον Δεκέμβριο του 1991, όταν η τράπεζα ιδιωτικοποιήθηκε. Έκτοτε, η Τράπεζα Πειραιώς ακολούθησε μια επιθετική αναπτυξιακή στρατηγική, μέσω πολλών εξαγορών και συγχωνεύσεων, οι οποίες έχουν εδραιωθεί στην εγχώρια τραπεζική αγορά.

Μεταξύ 1997 και 2003, απέκτησε τις εγχώριες δραστηριότητες τραπεζών όπως η Chase Manhattan Bank, η Credit Lyonnais Hellas Bank, η National Westminster Bank, η Τράπεζα Μακεδονίας – Θράκης, η Τράπεζα Χίου και η ETBAbank, ενισχύοντας σημαντικά το χαρτοφυλάκιό της (piraeusbank, 2025).

Από το 2005 και μετά, η Τράπεζα Πειραιώς έθεσε την επέκταση στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και την Ανατολική Μεσόγειο στο επίκεντρο της στρατηγικής της. Στο πλαίσιο αυτό, απέκτησε τραπεζικά καταστήματα στη Βουλγαρία, τη Σερβία, την Αίγυπτο και την Ουκρανία, τα οποία δημιούργησαν ένα εκτεταμένο δίκτυο καταστημάτων. Συγκεκριμένα, έχει εξαγοράσει τη Eurobank στη Βουλγαρία, την Atlas Bank στη Σερβία, την Commercial Bank of Egypt και την International Commercial Bank στην Ουκρανία, ενώ το 2008 ξεκίνησε τις δραστηριότητές της στην Κύπρο. Το 2008, το διεθνές δίκτυο της Τράπεζας Πειραιώς περιελάμβανε 370 καταστήματα με 5.105 εργαζόμενους. Στα τέλη του 2014, ο όμιλος διέθετε ένα εκτεταμένο δίκτυο 803 καταστημάτων, εκ των οποίων τα 269 βρίσκονταν

στην περιφέρεια Αττικής και απασχολούσε συνολικά 22.372 υπαλλήλους, εκ των οποίων οι 14.418 εργάζονταν στην ίδια την τράπεζα (piraeusbank, 2025).

Αναγνωρίζοντας τον κρίσιμο ρόλο της γεωργίας στην ελληνική οικονομία, η Τράπεζα Πειραιώς έχει θέσει ως προτεραιότητα τη βελτίωση της ελληνικής γεωργικής παραγωγής με ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα εισόδου της στον εν λόγω τομέα. Η τράπεζα επιδιώκει να υποστηρίξει τόσο νέους αγρότες startup όσο και υφιστάμενους αγρότες που ενδιαφέρονται επίσης να αναδιαρθρώσουν τις δραστηριότητές τους. Το πρόγραμμα, εκτός από την οικονομική βοήθεια, περιλαμβάνει συμβουλευτικά και εκπαιδευτικά προγράμματα που παρέχουν έναν μηχανισμό για την αντιμετώπιση των αναγκών όλου του αγροτικού τομέα. Μέσω αυτών των έργων, η Τράπεζα Πειραιώς στοχεύει στην ενίσχυση της ικανότητας των αγροτών στον τομέα της γεωργίας, συμβάλλοντας έτσι στην ανάπτυξη των αγροτικών κοινοτήτων στην Ελλάδα και προάγοντας τη βιωσιμότητα της γεωργίας επί κερδών. Στο Σχήμα 5.1 γίνεται αναφορά σε προγράμματα στήριξης που μπορεί να αναπτύξει η υπό εξέταση τράπεζα

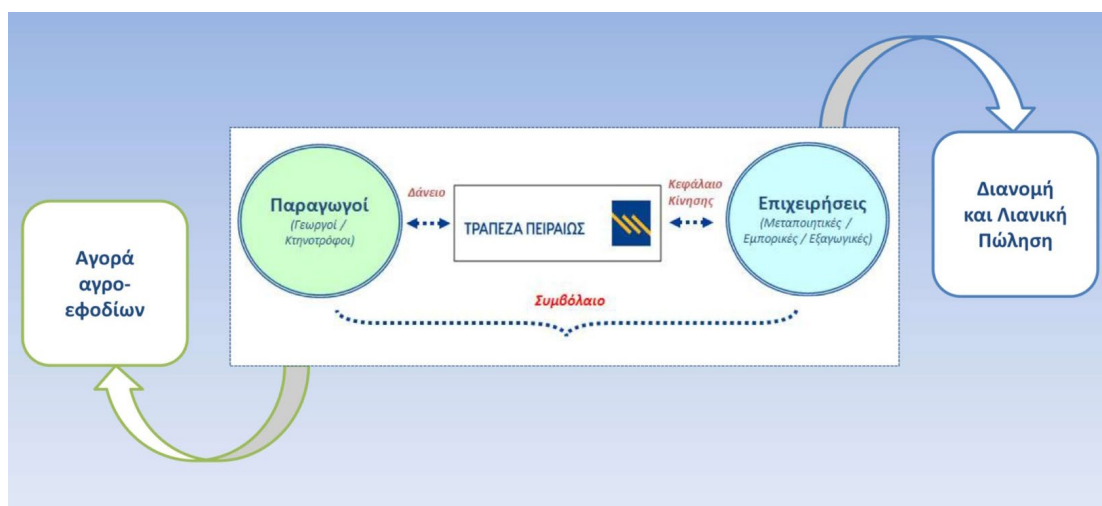
Σχήμα 5-1: Τράπεζα Πειραιώς προγράμματα

Πηγή: Τράπεζα Πειραιώς (2020)

5.2.1 Τρόπος υλοποίησης

Για την επιτυχή εκτέλεση του έργου, αναγνωρίστηκε ότι η παραδοσιακή προσέγγιση μέσω του υποκαταστήματος της Τράπεζας μπορεί να μην είναι επαρκής.

Οι επαγγελματίες έχουν ήδη πρόσβαση και εμπιστεύονται τους ενδιαφερόμενους φορείς, γεγονός που συμβάλλει στην προώθηση της πληροφόρησης και στο να γίνει το πρόγραμμα πιο αποτελεσματικό. Στην Εικόνα 5.1 απεικονίζεται το πώς αντιλαμβάνεται η Τράπεζα Πειραιώς τη παροχή συμβουλών και οικονομικών πόρων για την ευρύτερη και περεταίρω ανάπτυξη του αγροτικού τομέα στην ευρύτερη ελληνική επικράτεια.

Εικόνα 5-1: Πρόγραμμα στήριξης της Τράπεζας Πειραιώς

Πηγή: Τράπεζα Πειραιώς (2020)

Με βάση την εν λόγω εικόνα η Τράπεζα βοηθά τους παραγωγούς να κάνουν τις αγορές τους, τους στηρίζει να είναι άμεσα συνδεδεμένη με την αγορά και να μπορούν να πουλάνε σε καλές τιμές, σεβόμενη την απαιτούμενη ποιότητα, τους χρόνους παράδοσης και ευρύτερα τις απαιτήσεις της αγοράς δράσης της.

5.2.2 Μέσα διείσδυσης

Η Τράπεζα δεσμεύεται να παρέχει ολοκληρωμένη και διαφανή πληροφόρηση σχετικά με τις υπηρεσίες και τις προσφορές της σε υποψήφιους επενδυτές. Για το σκοπό αυτό, επιλέχθηκε μια στρατηγική επικοινωνίας που βασίζεται στην ευρεία διάδοση και μια εξατομικευμένη προσέγγιση. Αρχικά, ένα ενημερωτικό φυλλάδιο θα είναι διαθέσιμο σε όλα τα υποκαταστήματα και στο διαδίκτυο, το οποίο θα εξηγεί συνοπτικά και με σαφήνεια τα βασικά χαρακτηριστικά και τα οφέλη. Ταυτόχρονα, μπορούν να χρησιμοποιηθούν παραδοσιακά διαφημιστικά εργαλεία, όπως

οικονομικές εφημερίδες και περιοδικά, για να προσεγγιστούν άτομα με εμπειρία στον κλάδο, που θέλουν να επενδύσουν γρήγορα.

Επιπλέον, η τηλεόραση είναι ένα σημαντικό μέσο για την προώθηση της δουλειάς, με σταθμούς που έχουν δημιουργηθεί για να μεταδίδουν πληροφορίες για γεωργικά ενδιαφέροντα, ειδήσεις, οικονομικά και ό,τι πιο πρόσφατο για την ευρωπαϊκή οικονομία, που δημιουργεί διαφορετικά επίπεδα πρόσβασης για αυτά τα άτομα. Στη συνέχεια, θα υπάρξει επικοινωνία με πιθανούς πελάτες μέσω email και ταχυδρομείου και θα επιλεγούν μετά από ενδελεχή έλεγχο του τραπεζικού λογαριασμού. Οι πελάτες μπορούν να επιλεγούν βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων, ώστε οι πληροφορίες να φτάσουν σε αυτούς που είναι πιο πιθανό να ενδιαφέρονται για την προσφορά. Με αυτόν τον τρόπο, στόχος είναι η διάδοση πληροφοριών αποτελεσματικά και στοχευμένα, αυξάνοντας την ευαισθητοποίηση και την εμπιστοσύνη μεταξύ των πιθανών επενδυτών (piraeusbank 2025).

5.3 Βήματα υλοποίησης

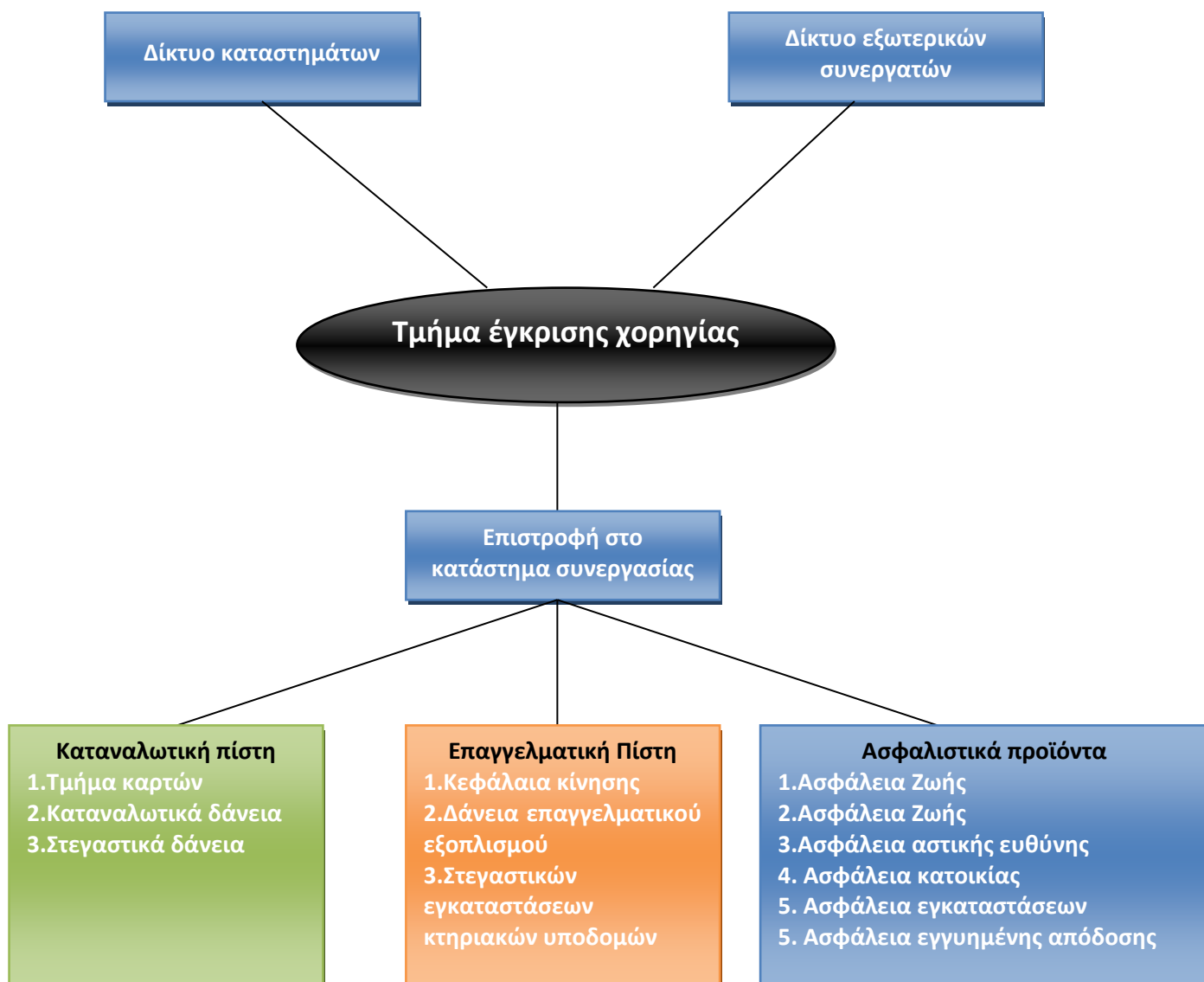
Τα βήματα που απαιτούνται για την εκτέλεση του υπό μελέτη σχεδίου περιγράφονται ως εξής(Βλέπε Σχήμα 5.2):

Σχήμα 5-2: Βήματα υλοποίησης σχεδίου

5.4 Οφέλη της τράπεζας από την εν λόγω δράση σύνδεση με στρατηγικές εξαγοράς και συγχωνεύσεων

Εκτός από την απόκτηση μεριδίου αγοράς στον πρωτογενή αγροτικό τομέα, τα έσοδα της τράπεζας ενισχύονται από την αποτελεσματική εξυπηρέτηση πελατών, όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα εξυπηρέτησης πελατών. (Τράπεζα Πειραιώς, 2025).

Σχήμα 5-3: Διαδικασία εξυπηρέτησης πελατών

Αφού ελεγχθεί ο φάκελος του και επαληθευτεί η επένδυσή του, ο πελάτης επιστρέφει στο κατάστημα του δικτύου της Τράπεζας που διαχειρίζεται τη συναλλαγή του. Το Κατάστημα θα ειδοποιήσει τον Πελάτη εάν ο ίδιος δεν κρατά τις πιστωτικές κάρτες του υποκαταστήματος τραπεζής σε σχέση με την αγορά προϊόντων ή για την πληρωμή των επιθυμιών να αγοράσει το σπίτι, μπορεί να μιλήσει για τα χρηματοοικονομικά προϊόντα. Τέλος, επιτρέπεται η ομάδα μάρκετινγκ που διατίθεται να προωθήσει τα ασφαλιστικά προϊόντα καθώς θα είναι η πρώτη που θα εγγυηθεί την επένδυση και θα λάβει ισόβια εγγύηση από τον ίδιο τον επενδυτή πρώτα και μέσω του πακέτου που ανήκει θα μπορεί να κάνει ότι επιθυμεί. Θα μπορεί να πληρώνει τα ασφάλιστρά του ενώ θα φροντίζει και τα μέλη της οικογένειάς του, αποκομίζοντας τα οφέλη για την τράπεζα.

Κεφάλαιο 6

Συμπεράσματα-Επίλογος

6.1 Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, η ανάπτυξη και ένταξη της αγροτικής παραγωγής στο τραπεζικό σύστημα είναι μια σύνθετη και πολύπλευρη διαδικασία. Δεν αφορά μόνο την παροχή χρηματοδότησης, αλλά και την κατανόηση της φύσης του γεωργικού τομέα, την αξιολόγηση των κινδύνων του και την ανάπτυξη πολιτικών που επιτρέπουν στους αγρότες και τους επιχειρηματίες να αναπτύξουν βιώσιμη ανάπτυξη.

Οι τράπεζες κλήθηκαν να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο όχι μόνο στην παροχή χρηματοδότησης αλλά και ως μέντορες, παρέχοντας πρόσβαση στη γνώση, την τεχνολογία και την καινοτομία, βοηθώντας στη βελτίωση των γεωργικών συνθηκών και στη διασφάλιση της ανθεκτικότητάς της στις μεταβαλλόμενες συνθήκες.

Η επιτυχία τέτοιων έργων απαιτεί στενή συνεργασία μεταξύ τραπεζών, αγροτών, κυβερνητικών φορέων και ερευνητικών ιδρυμάτων, με στόχο την ανάπτυξη ενός ισχυρού και βιώσιμου γεωργικού τομέα που μπορεί να ανταγωνιστεί τις προκλήσεις αυτής της εποχής. Η επιτυχία στη γεωργία δεν έχει να κάνει μόνο με τον καλό καιρό και το καλό έδαφος. Είναι μια πολύπλευρη διαδικασία που εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το πόσο καλά διαχειρίζεται τα χρήματά του ένας αγρότης.

Αυτό σημαίνει σωστό προϋπολογισμό, έξυπνες επενδύσεις και προσεκτική διαχείριση εξόδων και εσόδων. Επιπλέον, η κατανόηση της φύσης της γεωργίας, των προκλήσεων και των μοναδικών ευκαιριών της είναι απαραίτητη. Με τις εποχιακές αλλαγές στην τεχνολογία, τις διακυμάνσεις στις τιμές των εμπορευμάτων και την ανάγκη να συμβαδίζεις με τις νέες τεχνολογίες, απαιτείται ευελιξία σε καλούς και γνώστες.

Τέλος, ο ρόλος των τραπεζιτών είναι πολύ σημαντικός. Επομένως, η πρόσβαση στη χρηματοδότηση, η ευέλικτη πίστωση και η προσαρμογή των τραπεζικών πολιτικών στις ανάγκες των αγροτών, όπως η ευέλικτη χρηματοδότηση σπόρων και λιπασμάτων ή πρώτων υλών, είναι το κλειδί για τη βιωσιμότητα και την επιτυχία των γεωργικών επιχειρήσεων. Με λίγα λόγια, η επιτυχία στη γεωργία είναι

συνάρτηση της οικονομικής διαχείρισης, της εξειδικευμένης γνώσης και της υποστήριξης από τον τραπεζικό τομέα.

6.2 Επίλογος

Η υιοθέτηση νέων γεωργικών τεχνολογιών είναι ο μόνος τρόπος αντιμετώπισης των σημερινών προκλήσεων και βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας. Με την υιοθέτηση νέων τεχνικών καλλιέργειας, τη χρήση πιο ανθεκτικών ποικιλιών και την καλύτερη διαχείριση των φυσικών πόρων, οι αγρότες μπορούν να αυξήσουν τη γεωργική παραγωγικότητα και θα είναι φιλικοί προς το περιβάλλον.

Εν τω μεταξύ, η χρήση τεχνολογιών γεωργίας και έξυπνων συσκευών καθιστά δυνατή τη συντήρηση του εξοπλισμού. Επιπλέον, η δημιουργία ισχυρών δεσμών μεταξύ τραπεζών και αγροτών είναι απαραίτητη για την πρόσβαση σε χρηματοδότηση για καινοτομία και παραγωγή, συμβουλευτικές υπηρεσίες και πρόσβαση σε νέες αγορές. Μέσω αυτής της συνεργασίας, οι αγρότες θα λάβουν την οικονομική υποστήριξη και τις δεξιότητες που απαιτούνται για τη λειτουργία μιας βιώσιμης και κερδοφόρας επιχείρησης.

Ο συνδυασμός καινοτομίας, τεχνολογίας και συνεργασίας είναι το κλειδί για τη δημιουργία ενός ισχυρού, ανταγωνιστικού και βιώσιμου αγροτικού τομέα, που μπορεί να καλύψει τις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας. Εκτός από τη χρηματοοικονομική σταθερότητα και την πρόσβαση σε πόρους, η δημιουργία ενός σταθερού και ισχυρού θεσμικού πλαισίου είναι το κλειδί για την πορεία προς την επιτυχία και την εφαρμογή νέων. Ένα τέτοιο σύστημα, με σαφείς κανόνες, διαφάνεια και δικαιοσύνη, παρέχει την απαραίτητη ασφάλεια και προβλεψιμότητα που τους ενθαρρύνει να επενδύσουν και να δραστηριοποιηθούν. Από αυτή την άποψη, η υιοθέτηση και εφαρμογή πολιτικών που στοχεύουν ξεκάθαρα στην προώθηση της ανάπτυξης και της καινοτομίας είναι ουσιαστικής σημασίας. Αυτά τα μέτρα, τα οποία μπορεί να περιλαμβάνουν φορολογικές ελαφρύνσεις για έρευνα και ανάπτυξη, χρηματοδότηση καινοτομίας, κατάρτιση δεξιοτήτων και συνεργασίες μεταξύ ακαδημαϊκών ιδρυμάτων και του δημόσιου τομέα, είναι απαραίτητα για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και της δημόσιας υγείας.

Συμπερασματικά, μια ισχυρή οργανωτική δομή και εστιασμένες πολιτικές αποτελούν τη βάση για την επίτευξη των επιθυμητών αποτελεσμάτων στον τομέα της ανάπτυξης και της καινοτομίας. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η βιώσιμη αγροτική ανάπτυξη είναι μια πολύπλευρη διαδικασία που υπερβαίνει τις απλές μικροοικονομικές δομές. Δεν πρόκειται μόνο για την αύξηση της παραγωγικότητας και της κερδοφορίας, αλλά για τη δημιουργία μιας βιώσιμης και μακροπρόθεσμης στρατηγικής που ωφελεί όλους. Η αειφορία στη γεωργία είναι στενά συνδεδεμένη με την επισιτιστική ασφάλεια, επιτρέποντας σε όλους τους ανθρώπους να απολαμβάνουν επαρκή και θρεπτικά τρόφιμα διατηρώντας παράλληλα το περιβάλλον. Επιπλέον, η ενθάρρυνση των αστικών κοινοτήτων και η διατήρηση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς στις αγροτικές κοινότητες αποτελούν βασικά στοιχεία της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Ως εκ τούτου, η μετάβαση σε βιώσιμες πρακτικές είναι μια κοινωνική προτεραιότητα που είναι απαραίτητη για την ευημερία των σημερινών και των μελλοντικών γενεών.

Βιβλιογραφία

- Adamides, G., Kalatzis, N., Stylianou, A., Marianos, N., Chatzipapadopoulos, F., Giannakopoulou, M., ... & Neocleous, D. (2020). Smart farming techniques for climate change adaptation in Cyprus. *Atmosphere*, 11(6), 557.
- Amerani, E., & Michailidis, A. (2024). The Agricultural Knowledge and Innovation System (AKIS) in a Changing Environment in Greece. In *Proceedings* (Vol. 94, No. 1, p. 29). MDPI.
- Antoniadis I., (2014), Mergers and acquisitions in the Greek banking sector: An event study of a proposal, Elsevier
- Apostolopoulos, N., Liargovas, P., Stavroyiannis, S., Makris, I., Apostolopoulos, S., Petropoulos, D., & Anastasopoulou, E. (2020). Sustaining rural areas, rural tourism enterprises and EU development policies: A multi-layer conceptualisation of the obstacles in Greece. *Sustainability*, 12(18), 7687.
- Bilias, F. (2015), ‘Seeking an Alternative Development Paradigm for Greek Agriculture’, 139-142.
- Bitsopoulou, V., Pastrapa, E., Zenakou, E., Sdrali, D., & Theodoropoulou, E. (2024, February). Farmers Vocational Education and Training: The Case of Public Institutes of Vocational Training at ELGO-DIMITRA. In *Proceedings* (Vol. 94, No. 1, p. 46). MDPI.
- Charatsari, C., Michailidis, A., & Lioutas, E. D. (2024). Do farm advisory organizations promote sustainability? A study in Greece. *Agricultural Systems*, 218, 104003.
- Chouliaras A., (2012), The PIIGS stock markets before and after the 2008 financial crisis: a dynamic cointegration and causality analysis, Academia
- Galazoula, S. E., Toudas, K., & Boufounou, P. (2022). The Impact of the Primary Sector on GDP of Greece, An Econometric Approach. In *International Conference on Business and Economics-Hellenic Open University* (Vol. 2, No. 1).

- Goufa, M., Makeroufas, E., Gerakari, M., Sarri, E., Ragkos, A., Bebeli, P. J., ... & Tani, E. (2024). Understanding the Potential to Increase Adoption of Orphan Crops: The Case of Lathyrus spp. Cultivation in Greece. *Agronomy*, 14(1), 108.
- Kalfas, D., Kalogiannidis, S., Chatzitheodoridis, F., & Toska, E. (2023). Urbanization and land use planning for achieving the sustainable development goals (SDGs): A case study of Greece. *Urban Science*, 7(2), 43.
- Kalogiannidis, S. (2020). Economic cooperative models: agricultural cooperatives in Greece and the need to modernize their operation for the sustainable development of local societies. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 10(11), 452-468.
- Kalogiannidis, S., Karafolas, S., & Chatzitheodoridis, F. (2024). The key role of cooperatives in sustainable agriculture and agrifood security: evidence from Greece. *Sustainability*, 16(16), 7202.
- Karanikolas, P., Tsiboukas, K., Klonaris, S., & Vlahos, G. (2024). The Political Economy of Redistribution of Income Support to Greek Farms: The Case of Greece's CAP Strategic Plan 2023–2027. In *The Political Economy of Evaluation in Greece: Interdisciplinary Perspectives for an Inclusive and Forward-Looking Evaluation* (pp. 453-485). Cham: Springer Nature Switzerland.
- Khan A., (2011), Merger and Acquisitions (M&As) in the Indian banking sector in post liberalization regime, Academia
- Klonaris, S. (2021). The Agri-food Sector in Greece: Prospects and Possibilities. In *Modeling Economic Growth in Contemporary Greece* (pp. 221-244). Emerald Publishing Limited.
- Klonaris, S. (2021). The Agri-food Sector in Greece: Prospects and Possibilities. In *Modeling Economic Growth in Contemporary Greece* (pp. 221-244). Emerald Publishing Limited.
- Kourgialas, N. N. (2021). A critical review of water resources in Greece: The key role of agricultural adaptation to climate-water effects. *Science of The Total Environment*, 775, 145857.

- Koutridi, E., Tsiotas, D., & Christopoulou, O. (2023). Examining the spatial effect of “smartness” on the relationship between agriculture and regional development: the case of Greece. *Land*, 12(3), 541.
- Kyriakopoulos, G. L., Sebos, I., Triantafyllou, E., Stamopoulos, D., & Dimas, P. (2023). Benefits and synergies in addressing climate change via the implementation of the common agricultural policy in Greece. *Applied Sciences*, 13(4), 2216.
- Liargovas, P., & Repousis, S. (2011). The impact of mergers and acquisitions on the performance of the Greek banking sector: An event study approach. *International Journal of Economics and Finance*, 3(2), 89-100.
- Paschalidou, A., & Tsatiris, M. (2021). SWOT Analysis of Perennial vs Annual Energy Crops: A Case Study in Greece. *New Approaches Eng. Res*, 3, 16-48.
- Pavlidis, G., & Markantonatou, S. (2020). Gastronomic tourism in Greece and beyond: A thorough review. *International Journal of Gastronomy and Food Science*, 21, 100229.
- Rompotis, G. G. (2015). Mergers and acquisitions: Types, principles, historical information and empirical evidence from the Greek banking sector. *Aestimatio: The IEB International Journal of Finance*, (10), 32-65.
- Sakellariou, M., Psiloglou, B. E., Giannakopoulos, C., & Mylona, P. V. (2021). Integration of abandoned lands in sustainable agriculture: The case of terraced landscape re-cultivation in mediterranean island conditions. *Land*, 10(5), 457.
- Talani, L. S. (2016). The Eurozone crisis: between the global financial crisis and the structural imbalances of the EMU. In *Europe in crisis: a structural analysis* (pp. 11-35). London: Palgrave Macmillan UK.
- Taliouris, E. (2023) Responsible entrepreneurship in regions and the role of european structural funds during 2014-2020 period. *The impact of EU structural and investment funds on Greece (1981-2019): successes, failures, lessons learned and*, 253.
- Καμενίδης, Χ. (2010). Μάρκετινγκ αγροτικών προϊόντων. *Βιβλίο, Εκδόσεις Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη*.

- Κιτσοπανίδης, Ι., Γ. (2018). Βασικοί άξονες και μηχανισμοί αναδιάρθρωσης και εκσυγχρονισμού της ελληνικής γεωργίας, *Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτη*
- Μπαλωμένου, Χ., (2014). Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα και οι διαδικασίες αξιολόγησης και έγκρισης επενδυτικών σχεδίων, *εκδόσεις Παπαζήση*.
- Νικολαΐδης, Ε., & Στασινόπουλος, Γ. (2015). Οι αναπτυξιακές δυνατότητες του αγροδιατροφικού συστήματος στην Ελλάδα, *Παρατηρητήριο οικονομικών και κοινωνικών εξελίξεων*, Τεύχος: 34, 19-21
- Τράπεζα Πειραιώς. (2020). Συμβολαιακή Γεωργία & Κτηνοτροφία. Ανάκτηση από: <https://www.piraeusbank.gr/el/agrotes/simvolaiaki-gewrgia> [Πρόσβαση 18-8-2025]
- Τράπεζα Πειραιώς. (2025). Ανάκτηση από: <https://www.piraeusbank.gr/el/epiheiriseis-epaggelmaties/ypiresies-epixeiriseon> [Πρόσβαση 18-8-2025]